

DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

Prop. 99 L

(2018–2019)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Lov om forbud mot hold av pelsdyr

Innhold

<p>1 Proposisjonens hovedinnhold.. 5</p> <p>2 Bakgrunn for lovforslaget ..... 6</p> <p>3 Pelsdyrnæringen i Norge ..... 7</p> <p>4 Rettsstilstanden i andre land .... 8</p> <p>5 Høringen ..... 9</p> <p>6 Forslag om forbud mot hold av pelsdyr ..... 12</p> <p>6.1 Departementets forslag .....</p> <p>6.2 Høringsinstansenes syn .....</p> <p>6.2.1 Merknader om forutsigbarhet og prosess .....</p> <p>6.2.2 Merknader om rettslig adgang til å fastsette et forbud .....</p> <p>6.2.3 Merknader om det faglige grunnlaget og begrunnelsen for det foreslåtte forbudet .....</p> <p>6.2.4 Merknader om forbud mot norsk pelsdyrhold og konsekvenser for global dyrevelferd .....</p> <p>6.2.5 Merknader om omstillingsmuligheter for dem som rammes av forbudet .....</p> <p>6.2.6 Merknader om næringens betydning for å bidra til god utnyttelse av biprodukter fra fiskeri- og slakterinæringen .....</p> <p>6.2.7 Merknader om andre ringvirkninger .....</p> <p>6.2.8 Andre innspill .....</p> <p>6.3 Departementets vurdering og forslag .....</p> <p>6.3.1 Lovprosessen .....</p> <p>6.3.2 Rettslig adgang til å fastsette forbud .....</p> <p>6.3.3 Faglig grunnlag og begrunnelse for forbud .....</p> <p>6.3.4 Konsekvenser av forbud for global dyrevelferd .....</p> <p>6.3.5 Omstillingsmuligheter .....</p> <p>6.3.6 Utnyttelse av biprodukter mv. ....</p> <p>6.3.7 Andre ringvirkninger .....</p>	<p>5</p> <p>6</p> <p>7</p> <p>8</p> <p>9</p> <p>12</p> <p>12</p> <p>12</p> <p>12</p> <p>12</p> <p>13</p> <p>15</p> <p>18</p> <p>18</p> <p>19</p> <p>19</p> <p>20</p> <p>20</p> <p>20</p> <p>21</p> <p>25</p> <p>27</p> <p>27</p> <p>27</p> <p>27</p>	<p>6.3.8</p> <p>7</p> <p>7.1</p> <p>7.2</p> <p>7.2.1</p> <p>7.2.2</p> <p>7.2.3</p> <p>7.2.4</p> <p>7.2.5</p> <p>7.2.6</p> <p>7.3</p> <p>7.3.1</p> <p>7.3.2</p> <p>7.3.3</p> <p>7.3.4</p> <p>7.3.5</p> <p>7.3.6</p> <p>7.3.7</p> <p>7.3.8</p> <p>7.3.9</p> <p>8</p> <p>9</p> <p>Forslag til lov om forbud mot hold av pelsdyr .....</p>	<p>Andre innspill .....</p> <p>Forslag til kompensasjonsordning .....</p> <p>Departementets forslag .....</p> <p>Høringsinstansenes syn .....</p> <p>Merknader om rettslig regulering av kompensasjonsordningen .....</p> <p>Merknader om hvem som omfattes av kompensasjonsordningen .....</p> <p>Merknader om utforming av kompensasjonsordningen .....</p> <p>Merknader om kompensasjon for riving og opprydning .....</p> <p>Merknader om omstillingsmidler</p> <p>Andre innspill .....</p> <p>Departementets vurdering og forslag .....</p> <p>Rettslig regulering av kompensasjonsordningen .....</p> <p>Hvem som omfattes av kompensasjonsordningen .....</p> <p>Kompensasjon for ikke-realiserbar kapital .....</p> <p>Kompensasjon for riving og opprydning .....</p> <p>Omstillingsmidler .....</p> <p>Hjemmel for avkorting av kompensasjon .....</p> <p>Andre forhold som ble tatt opp i høringen .....</p> <p>Forholdet til regelverket om statsstøtte etter EØS-avtalen artikkel 61 .....</p> <p>Oppsummering av departementets forslag .....</p> <p>Økonomiske og administrative konsekvenser .....</p> <p>Merknader til lovbestemmelsene .....</p> <p>Forslag til lov om forbud mot hold av pelsdyr .....</p>	<p>28</p> <p>29</p> <p>29</p> <p>30</p> <p>30</p> <p>30</p> <p>31</p> <p>33</p> <p>34</p> <p>34</p> <p>35</p> <p>35</p> <p>36</p> <p>36</p> <p>37</p> <p>38</p> <p>38</p> <p>38</p> <p>39</p> <p>39</p> <p>41</p> <p>43</p> <p>45</p>
--	--	--	---	---

DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

Prop. 99 L

(2018–2019)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Lov om forbud mot hold av pelsdyr

*Tilråding fra Landbruks- og matdepartementet 10. april 2019,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Landbruks- og matdepartementet legger med dette frem forslag til en ny lov om forbud mot hold av pelsdyr.

Forslaget gjelder lovfesting av et forbud mot å holde dyr utelukkende eller primært for at dyrene eller deres avkom skal avlives med sikte på salg eller annen utnyttelse av pelsen. Det foreslås en avviklingsperiode frem til 1. februar 2025 for produsenter som holdt pelsdyr 15. januar 2018.

Det foreslås at loven gir hjemmel til å fastsette forskrift om kompensasjon for tap av retten til å holde pelsdyr og om tilskudd til omstilling. Innretning av kompensasjonsordningen er beskrevet i proposisjonen. Forslaget forutsetter at det fastsettes en forskrift med nærmere bestemmelser om søknad og utmåling.

2 Bakgrunn for lovforslaget

Hold av pelsdyr er i dag tillatt på de vilkår som følger av lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd og forskrift 17. mars 2011 nr. 296 om hold av pelsdyr.

Av forskriften følger at de artene det er lov å holde for pelsproduksjon i Norge i dag er mink, sølvrev, blårev og krysninger mellom disse reveartene.

Pelsdyrnæringen har lenge vært omstridt i Norge. I St.meld. nr. 12 (2002–2003) *Om dyrehold og dyrevelferd* var en av de grunnleggende problemstillingene som ble trukket frem, at pelsdyr holdes i nettingbur som gir innskrenket bevegelsesfrihet og liten mulighet for å utøve normal atferd, herunder sysselsetting og sosial atferd.

At pelsdyrnæringen har vært omstridt, illustreres også av at regjeringen Stoltenberg II, ved kongelig resolusjon 4. oktober 2013, oppnevnte et offentlig utvalg for å gjennomgå pelsdyrnæringen. Formålet med utvalgets utredning skulle være å bidra til forutsigbarhet om fremtidige rammevilkår for pelsdyrnæringen. Utvalget skulle bl.a. beskrive og sammenstille internasjonale utviklingstrekk og rammevilkår for pelsdyrnæringen, drøfte og vurdere etiske spørsmål rundt pelsdyrhold og utrede ulike problemstillinger knyttet til to hovedalternativer for pelsdyrnæringens fremtid i Norge; bærekraftig utvikling og styrt avvikling. Pelsdyrutvalget leverte sin innstilling, NOU 2014: 15 *Norsk pelsdyrhold – bærekraftig utvikling eller styrt avvikling? – Gjennomgang av pelsdyrnæringen* den 15. desember 2014.

I anmodningsvedtak 11. desember 2014 ba Stortinget om at regjeringen skulle vurdere forbud mot norsk pelsdyroppdrett i arbeidet med oppfølging av pelsdyrutvalget.

I Meld. St. 8 (2016–2017) *Pelsdyrnæringen* var den overordnede vurderingen at det er mulig å ha en tilstrekkelig god dyrevelferd i næringen, selv om pelsdyrholdet i likhet med annet kommersielt dyrehold medfører begrensninger i livsutfoldelsen som ville dyr ikke har. I diskusjonen om pelsdyrhold er også ulike utfordringer knyttet til næringens innvirkning på naturmangfold og miljø

tatt opp. Også disse spørsmålene ble drøftet i Meld. St. 8 (2016–2017). Stortingets flertall sluttet seg i hovedsak til de vurderinger og tilrådninger som ble gitt i denne meldingen da saken ble behandlet i Stortinget, og gikk inn for en bærekraftig utvikling av pelsdyrnæringen.

Pelsdyrutvalget påpekte at et sentralt spørsmål rundt pelsdyrhold er hvilken betydning formålet har i en etisk vurdering av dyreholdet. Det ble blant annet vist til en rapport fra Ipsos Public Affairs med tittelen *Image of fur-farming in Europe*, som underbygger at formålet med dyreholdet tillegges etisk relevans. Rapporten viser at det for mange er forskjell på om dyr holdes for å bli til mat, for medisinsk forskning eller for skinn eller pels. Mindretallet i pelsdyrutvalget, som anbefalte en styrt avvikling av næringen, vurderte også at nytten av pelsproduktene ikke rettferdiggjør en produksjon hvor det stilles spørsmål ved dyrevelferden.

Flere andre land har forbudt pelsdyroppdrett. I Storbritannia og Nederland gjelder forbudene hold av dyr når formålet er produksjon av pels.

Regjeringen har kommet til at hold av pelsdyr også i Norge medfører belastninger på dyrene som ikke kan forsvares ut fra formålet med dyreholdet, og tar derfor sikte på en styrt avvikling av næringen gjennom et forbud mot hold av pelsdyr.

Et forbud mot hold av pelsdyr krever hjemmel i lov, jf. legalitetsprinsippet som nå er kodifisert i Grunnloven § 113. Dette er også lagt til grunn i Meld. St. 8 (2016–2017) *Pelsdyrnæringen* hvor det ble uttalt at et forbud mot å drive en næring er inngrepene og krever klar hjemmel i lov. Departementet har vurdert om et forbud mot hold av pelsdyr bør hjemles i lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd, eller i en egen lov. I denne saken er bakgrunnen for det foreslåtte forbudet knyttet til formålet med dyreholdet. Begrunnelsen går dermed ut over de hensyn dyrevelferdsloven skal ivareta. Departementet mener derfor at forbudet bør hjemles i en egen lov.

3 Pelsdyrnæringen i Norge

I Norge har det vært drevet oppdrett av pelsdyr i ca. 100 år. Blåreven stammer fra villfanget fjellrev fra arktiske strøk, mens sølvreven for en stor del stammer fra importerte rever fra Amerika. Mink er ikke naturlig hjemmehørende i norsk fauna, og oppdrettet mink stammer fra importerte dyr som har sitt naturlige utbredelsesområde i Nord-Amerika.

Både rev og mink holdes over bakkenivå i bur med nettingbunn der urin og avføring faller ned på underlaget under. Dette gjøres for å minimalisere problemer med tilgrising av pelsen til dyrene, fuktighet og smittepress. Rever holdes gjerne i lange revehus med to eller fire burrekker, mens mink kan holdes i tilsvarende minkhus eller i større haller med mange burrekker.

Pelsdyr føres hovedsakelig med ferskt våtfôr som leveres til gårdene fra fôrprodusentene én til tre ganger pr. uke. Råvarene er i stor grad biprodukter fra slakterier for husdyr og oppdrettsfisk samt fra fiskerier. Det er i dag tre store fôrlag organisert som samvirkeforetak. Disse produserer fôr ved hvert sitt produksjonsanlegg i henholdsvis Sirevåg, Oppdal og på Hamar. De aller fleste pelsdyrprodusentene får fôret sitt fra disse anleggene.

Den norske produksjonen har de senere årene utgjort om lag én prosent av den globale produksjonen av minkskinn og om lag to prosent av den globale produksjonen av reveskinn. De siste 10–

15 årene har det vært en betydelig økning i minkproduksjonen og en betydelig reduksjon i reveproduksjonen. Det har i siste tiårsperiode også vært en dobling av gjennomsnittlig besetningsstørrelse, men antall produsenter har gått ned. Ifølge Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) var det 201 pelsdyrbruk i Norge pr. 1. januar 2017. Av disse hadde 87 bruk mink, 97 bruk hadde rev og 17 bruk hadde mink og rev i kombinasjon. Om lag halvparten av pelsdyrbrukene hadde også annen jordbruksdrift. Tall fra Landbruksdirektoratet viser at det i oktober 2018 var 95 foretak som oppga at de hadde mink og 86 foretak som oppga at de hadde rev, i søknad om produksjons- og avløsertilskudd.

Det foregår pelsdyroppdrett i de fleste fylker. Trøndelag, Oppland og Sogn og Fjordane har flest reveprodusenter. Rogaland er det klart største fylket innen minkproduksjon.

I perioden 2000–2017 har førstehåndsverdien av den norske pelsdyrproduksjonen, forstått som salgsværdien etter fradrag for omsetningsavgift og salgsomkostninger, samt justert for uttak/tilførsel fra Pelsdyrnæringens Markedsutjevningsfond, ligget på mellom 207 og 485 millioner kroner årlig (nominelle tall, ikke prisjustert). Tallene er hentet fra Budsjettmemnda for jordbruket, Jordbrukets totalregnskap. Endelig tall for førstehåndsverdien i 2018 foreligger ikke, men det forventes å være drøyt 200 millioner kroner.

4 Rettstilstanden i andre land

Hold av pelsdyr i EU og EØS omfattes av produksjonsdyrdirektivet (rådsdirektiv 98/58/EF) som fastsetter felles minstekrav for beskyttelse av dyr som holdes for produksjonsformål. Regelverket setter generelle krav vedrørende forhold som tilsyn med dyr, dokumentasjon, plass til bevegelse, bygninger og miljø, tekniske innretninger samt krav til fôring, vanning og stell. I tillegg gjelder avlivingsforordningen (rådsforordning 1099/2009/EF) som skal ivareta dyrevelferd ved avliving.

I 1999 ble det vedtatt en Europarådsanbefaling om pelsdyr som blant annet omfatter biologiske behov, røkt og tilsyn, oppstalling og utstyr, avl, avliving og forskning. De fleste landene i Europa med pelsdyroppdrett har gjennomført denne i nasjonal lovgivning eller administrativ praksis. Noen land har tilleggskrav ut over de som følger av Europarådsanbefalingen. Dette gjelder blant annet Norge, Sverige og Danmark.

Flere land har forbud mot pelsdyrproduksjon, eller regler for hold av pelsdyr som er så strenge at produksjonen ikke vil være lønnsom. I Sverige

drives produksjon av mink, men reveoppdrett er avvirket som følge av strenge krav i dyrevelferdsregelverket, blant annet om at dyrene skal ha bakkekontakt. Danmark er en stor minkprodusent, men innførte i 2009 forbud mot hold av rev med en overgangsperiode frem til 2024. Begrunnelsen for forbudet var at det ikke var mulig å finne en produksjonsform som sikrer reven rimelige forhold. Storbritannia og Nederland er land som har innført forbud mot å holde dyr for pelsens skyld.

I Nederland har oppdrett av rev og chinchilla vært forbudt siden 2008. Som nevnt, har Nederland vedtatt et generelt forbud mot pelsdyrhold som også vil omfatte minkoppdrett. For dette forbudet er det for minkbønder vedtatt en elleve år lang overgangsperiode frem til 2024. Gyldigheten av forbudet har vært behandlet i det nederlandske rettssystemet. Mens forbudene i andre land har hatt begrensede økonomiske konsekvenser på grunn av liten eller ingen produksjon, har Nederland en stor minkproduksjon.

5 Høringen

Forslag til lov om forbud mot hold av pelsdyr ble sendt på høring 22. november 2018 med høringsfrist 31. januar 2019. Høringsnotatet ble sendt til følgende instanser:

Finansdepartementet
Justis- og beredskapsdepartementet
Klima- og miljødepartementet
Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Nærings- og fiskeridepartementet

Forbrukerrådet
Fylkesmennene
Mattilsynet
Miljødirektoratet
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)
Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO)
Norsk institutt for naturforskning
Rådet for dyreetikk
Sametinget
Veterinærinstituttet

Den norske veterinærforening
Dyrebeskyttelsen Norge
Dyrevernalliansen
KS
Nettverk for dyrs frihet
NOAH – for dyrs rettigheter
Norges Bondelag
Norges Pelsdyrslag
Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Pelsinform

Høringen ble lagt ut på regjeringen.no. Høringsinstansene ble bedt om å vurdere å forelegge høringsnotatet for underliggende organer eller andre som ikke er oppført på adresselisten. Det ble understreket at alle kunne sende innspill til høringen.

Departementet mottok i alt 328 hørings svar.

Følgende instanser avga høringsuttalelse med substansielle merknader eller innspill:

Klima- og miljødepartementet

Fylkesmannen i Agder
Fylkesmannen i Møre og Romsdal
Fylkesmannen i Rogaland
Fylkesmannen i Trøndelag
Fylkesmannen i Vestfold og Telemark
Fylkesmannen i Vestland
Landbruksdirektoratet
Mattilsynet
NMBU/Fakultet for biovitenskap (BIOVIT)
Regelrådet
Rådet for dyreetikk
Veterinærinstituttet

Regionstyret for Valdres
Rogaland fylkeskommune

Agdenes kommune
Bjerkreim kommune
Finnøy kommune
Forsand kommune
Froland kommune
Gjesdal kommune
Gjøvik kommune
Halsa kommune
Hemne kommune
Hitra kommune
Hjelmeland kommune
Hægebostad kommune
Hå kommune
Klepp kommune
Lesja kommune
Levanger kommune
Marnardal kommune
Meldal kommune
Nissedal kommune
Nord-Fron kommune
Oppdal kommune
Orkdal kommune
Re kommune
Rendalen kommune
Rennesøy kommune
Sandnes kommune
Snillfjord kommune
Sola kommune
Stjørdal kommune
Strand kommune

Stryn kommune	Nettverk for dyrs frihet
Time kommune	NHO
Vegårdshei kommune	NHO Mat og Drikke
Ørsta kommune	NHO Trøndelag
Adnor Advokat AS	NOAH – for dyrs rettigheter
Agdenes Bondelag	Nordiska JordbruksForskeres Förening
Aure Høyre	Norges Bondelag
Aust-Agder Bondelag og Vest-Agder Bondelag	Norges Bygdekvinneleg
Bergli pelsdyrfarm ANS	Norges Jeger- og Fiskerforbund
Berlimo Pels AS	Norges Pelsdyrslag
Bjerkreim Bondelag	Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Bondelag i Agder	Norsk Landbrukssamvirke
Bondelaga i Bore, Orre og Klepp	Norsk vegansamfunn
Breim Bondelag	Nortura SA
Buskerud Bondelag	Nylende Pels
Byneset Bondelag	Oppdal Bondelag
Den norske veterinærforening	Oppland Bondelag
Dyrebeskyttelsen Norge	Oppland Kristelig Folkeparti
Dyrebeskyttelsen Norge Flekkefjord	Orkland Høyre
Dyrebeskyttelsen Oslo & Omegn – Dyrenes Hus	Pelsdyrfør Hamar SA
Dyrenes Rett	Pelsdyrungdommen
Dyrevernakademiet	Pelsinform
Dyrevernalliansen	ProFur – Finnish Fur Breeders' Association
Felleskjøpet Agri	Rogaland Arbeiderparti
Felleskjøpet Rogaland Agder	Rogaland Bondelag
Fjellregionen Pelsdyrslag	Rogaland Pelsdyrførlag SA
Fjordane Pelsdyrslag	Rogaland Pelsdyrlag
For Fox sake	Rogaland Sau og Geit
Foreningen Norske Etologer	Rovviltets Røst
Forsand Bondelag	Sandnes Bondelag
Fur Europe	Sandnes Sau og Geit
Gjesdal Bondelag	Seldal Gard ANS
Gloppen Bondelag	Sogn og Fjordane Bondelag
Green Slate Filmkollektiv	SpareBank 1 SR-Bank
Haltdalen Bondelag/Sør-Trøndelag Bondelag	Sveriges pälsdjursuppfödarens riksförbund/Svensk Mink
Havtun Gård Samdrift ANS	Sør Pelsdyrslag
Hedmark Bondelag	Søre-Hå Bondelag
Horpestad Farm	Sør-Jæren Sau og Geit
Hå/Time/Klepp/Sola Høyre	Sør-Trøndelag Bondelag
Innlandet Høyre	Telemark Bondelag
International Fur Federation	Time Sau og Geit
Jæren Pelseri AS	Trøndelag Høyre
Kalsvarden AS ved Ordin Møller	Trøndelag Pelsdyrslag
Klepp Rekneskapslag	Ugletveit Sylvrevgard
Kopenhagen Fur	Valdres/Hallingdal Pelsdyrslag
Krogstad Pelsdyrfarm	Valheim Investering AS
Kvalbein Gard	Varhaug Bondelag
Kverme Gard DA	Østfold Bondelag
Landkreditt SA	Østlandske Pelsdyrslag
Lauvås Mink	Årdal Landbruk AS
Midt-Norsk Før SA	
Miljøpartiet De Grønne Oppland	
Møre og Romsdal Bondelag	
Nedstrand Sau og Geit	

I tillegg til de oppførte pelsdyrforetakene ovenfor, har 35 personer tilknyttet pelsdyrproduksjon avgitt innspill med substansielle merknader og

ytret at de er mot forslaget om forbud. Videre har 125 andre privatpersoner avgitt innspill med støtte til forslaget om forbud, 14 har ytret at de er mot et forbud og fire privatpersoner har i sitt innspill ikke tatt stilling til forslaget om forbud.

Justis- og beredskapsdepartementet hadde ingen merknad.

6 Forslag om forbud mot hold av pelsdyr

6.1 Departementets forslag

I høringsnotatet foreslo departementet et forbud mot hold av pelsdyr i form av et lovfestet forbud mot å holde eller drive oppdrett av dyr utelukkende eller primært for at dyrene eller deres avkom skal avlives med sikte på salg eller annen utnyttelse av pelsen.

Det ble foreslått at forbudet skulle tre i kraft straks loven var vedtatt, slik at nye produsenter ikke kan starte opp. Av hensyn til eksisterende produsenter som har investert i pelsdyrvirksomheten, ble det foreslått en avviklingsperiode for disse frem til 1. februar 2025.

Departementets forslag var begrunnet med at pelsdyr utsettes for belastninger som ikke kan forsvares ut fra formålet med dyreholdet.

6.2 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene har svært ulik vurdering av om det bør innføres en lov om forbud mot hold av pelsdyr eller ikke.

Flere organisasjoner, Veterinærinstituttet, Rådet for dyreetikk og en rekke privatpersoner støtter forslaget om å innføre et forbud. Organisasjoner som støtter forslaget omfatter Den norske veterinærforening, Dyrevernalliansen, NOAH – for dyrs rettigheter, Dyrebeskyttelsen Norge og avdelinger av denne organisasjonen, Nettverk for dyrs frihet, Dyrenes Rett, Norsk vegansamfunn og Rovviltets Røst.

Nærings- og interesseorganisasjoner i landbruket, fôrprodusenter og -leverandører, pelsdyroppdrettere, en rekke kommuner og de fleste politiske lokallag som har avgitt uttalelse i høringen, har uttalt seg mot det foreslåtte forbudet. Dette omfatter blant andre Norges Bondelag og en rekke lokale bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Pelsdyrslag og lokale pelsdyrslag, NHO, NHO Mat og Drikke, Norsk landbrukssamvirke, Landkreditt SA, Nortura SA, Felleskjøpet Agri, Fylkesmannen i Trøndelag og Fylkesmannen i Rogaland.

Også Nordiska JordbruksForskeres Förening og internasjonale pelsdyrorganisasjoner har uttalt seg mot det foreslåtte forbudet.

Det er i betydelig grad sammenfallende synspunkter i svært mange av høringsuttalelsene. I det nedenstående følger en tematisk sortert oppsummering av de viktigste synspunktene som er anført i høringen.

6.2.1 Merknader om forutsigbarhet og prosess

En rekke høringsinstanser peker på at Stortinget ved behandling av Meld. St. 8 (2016–2017) gikk inn for en bærekraftig utvikling av pelsdyrnæringen og uttrykker at de er enige i denne konklusjonen. De fremholder at Stortingets beslutning kom på grunnlag av en grundig prosess som ble innledet med en offentlig utredning og deretter en stortingsmelding der alle sider av næringen ble grundig belyst.

Det pekes på at et av formålene med den offentlige utredningen og den etterfølgende stortingsmeldingen var å skape forutsigbarhet for næringen, og det rettes kritikk mot at regjeringen nå, så kort tid etter stortingsbehandlingen, fremmer forslag om et lovforbud mot pelsdyrhold.

Norges Bondelag hevder at vedtaket om å foregå en avvikling av pelsdyrnæringen skjedde som resultat av forhandlinger bak «lukkede dører», og de mener at prosessen frem mot Jeløya-erklæringen og regjeringens partienes vedtak om nedleggelse, strider mot prinsippet om en demokratisk prosess med åpenhet og reell offentlig debatt som følger av Grunnloven. De viser til Grunnloven § 100 siste ledd hvor det fremgår: «*Det påligger statens myndigheter å legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.*»

Norges Bondelag viser i sin høringsuttalelse også til at høyesterettsadvokat og tidligere sivilombudsmann Arne Fliflet har skrevet et notat om noen av de rettslige konsekvensene av å avvikle pelsdyrnæringen, og at han blant annet har uttalt: «*Dersom regjeringen nå, i strid med vedtaket til Stortinget, ønsker å legge til grunn at pelsdyrnæringen skal avvikles, bør det for det første skje etter en*

ny åpen og demokratisk prosess. I så fall bør det stå fast i denne stortingsperioden at næringen får fortsette basert på stortingsvedtaket om 'bærekraftig utvikling'.» Bondelaget konkluderer med at «[d]et må stå fast i denne stortingsperioden at pelsdyrnæringa får fortsette sin næringsvirksomhet basert på vedtaket i Stortinget om bærekraftig utvikling fra 10. januar 2017, og at det av hensyn til næringsutøverne ikke kan vedtas et næringsforbud mot pelsdyroppdrett i inneværende stortingsperiode.»

Norsk Landbruksamvirke sier: «Det er alvorlig og svært urovekkende at regjeringa ser bort fra behovet for forutsigbarhet, som var formålet med å først utrede og siden gjennomføre en stortingsbehandling av pelsdyrnæringas framtid. Dette bidrar til usikkerhet for alle næringer i Norge og svekker tilliten til det politiske systemet og åpne demokratiske prosesser.»

Norges Pelsdyrslag uttrykker det slik: «Utvalg og utredninger, eksperter som etologer og veterinærer og andre med spesialkompetanse, aktivister og bønder – alle hadde kommet med sine syn. Alle fakta var på bordet, og vedtaket i Stortinget var basert på de fire partienes programmer – vedtaket var tydelig og endelig. Mandatet til pelsdyrutvalget var nettopp at utvalgets utredning skulle bidra til forutsigbarhet om fremtidige rammevilkår for pelsdyrnæringen. I det offentlige ordskiftet, påpekte politikerne med rette, at pelsdyrproduksjon er en viktig del av distriktslandbruket. Så med all utredning kronet med et stortingsvedtak på toppen av det hele, var det all mulig grunn for pelsdyrbøndene til å oppfatte at deres posisjon var avklart. En avklaring de kunne forholde seg til i sitt videre arbeid med drift av gård og hjem.»

NHO uttaler at «regjeringen har stor frihet til å foreslå, og Stortinget til å vedta, reguleringer av næringsvirksomhet. Bedrifter har på sin side behov for lavest mulig risiko for endringer i rammevilkår. Å innføre forbud mot eksisterende virksomhet er etter vår vurdering et ekstremt inngripende tiltak. Bedrifter har et udiskutabelt behov for å innrette seg etter de rammebetingelser som gjelder. Stortinget vedtok da også i 2017 at pelsdyrnæringen ikke skulle avvikles. Forslaget i høringen undergraver langsiktighet og forutsigbarhet for små og mellomstore bedrifter i næringen.»

NHO Mat og Drikke anfører: «Det foretas etter det vi kan se, ingen prinsipielle avveininger knyttet til mulige konsekvenser av at regjeringen åpner for at enkelt næringer kan forbys gjennom lovvedtak. Hvilke andre næringer som skal kunne forbys blir et forhandlingsspørsmål i lukkede prosesser, der offentligheten eksempelvis ikke har innsyn i hvilke konsekvensvurderinger m.v. som legges til grunn.»

Felleskjøpet Rogaland Agder peker på at «[l]andbruket er ei næring hvor forutsigbarhet er helt avgjørende for tilstrekkelig trygghet til å drive og investere. Det blir svært vanskelig når en opplever at Regjeringen ikke har mer respekt for Stortingets vedtak.»

De aller fleste av de 34 kommunene som har avgitt høringsuttalelse, peker også på at Stortingets vedtak etter behandling av Meld. St. 8 (2016–2017) skapte en forventning om at næringen var sikret videre drift. Det blir også pekt på at denne forventningen medførte at mange investerte i oppgradering, utvidelse eller nye anlegg. Også politiske lokallag er opptatt av forutsigbarhet, og uttaler seg kritisk til den prosessen som ligger til grunn for lovforslaget.

På den annen side uttaler *Nettverk for dyrs frihet* at Pelsdyrutvalgets utredning og Stortingets vedtak om bærekraftig utvikling ikke kan brukes som grunnlag for en berettiget forventning om at pelsdyrnæringen skulle kunne fortsette sin virksomhet i en tid fremover. De peker på at «[d]iskusjoner rundt dyrevelferden i pelsdyrproduksjon og industriens fremtid i Norge har pågått i flere tiår. Motstanden mot næringen har stadig økt, både i befolkningen, i motebransjen og blant faginstanser på dyrevelferd. Ett etter ett har de politiske partiene gått inn for en styrt avvikling av pelsdyrindustrien. Ikke ett eneste stortingsparti har gått motsatt vei og veket fra sitt ønske om nedleggelse av næringa.»

En del høringsinstanser kritiserer at høringsfristen for lovforslaget (10 uker) var for kort når det gjelder et så omfattende forslag som å nedlegge en hel næring. Regelrådet uttaler at «forslaget er så omfattende at en lenger høringsperiode hadde vært fornuftig av hensyn til de berørte. Det vil også bidra til gode og velfunderte hørings svar.» Noen kommuner uttaler også at de burde ha vært inkludert på listen over høringsinstanser.

6.2.2 Merknader om rettslig adgang til å fastsette et forbud

Norges Pelsdyrslag fremholder at departementets høringsforslag er basert på en utdatert uttalelse fra Lovavdelingen fordi den er avgitt før Stortingets vedtak 10. januar 2017 om bærekraftig utvikling av pelsdyrnæringen. De mener at Stortingets vedtak i 2017 er sentralt ved vurdering av pelsdyroppdretternes vern etter Grunnloven og Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) og sier: «Sentralt i denne sammenheng er det at det derfor må foretas en konkret vurdering på tidspunktet for den foreslåtte avviklingen, hvor det blant annet vektlegges om pelsdyrbøndene hadde en

berettiget forventning om videre drift, om det foreligger tvingende allmenne hensyn – eller sterke samfunnsmessige hensyn – som tilsier en avvikling og så videre. Vurderingene er 'ferskvare', og det må derfor tas utgangspunkt i de til enhver tid rådende forhold for å sikre et mest mulig korrekt resultat.»

Norges Pelsdyrslag mener prinsipielt at det ikke er rettslig mulig å etablere et forbud mot pelsdyrproduksjon, og at høringsforslaget ikke ivaretar grunnleggende rettssikkerhetsprinsipper ved at den politiske og den rettslige betydningen av Stortingets vedtak fra 2017 om bærekraftig utvikling ikke er vurdert. Pelsdyrslaget mener det er sterkt kritikkverdige at verken betydningen av Grunnloven § 110 eller Norges bilaterale forpliktelser overfor Polen og Litauen, er vurdert i høringsforslaget.

Når det gjelder Grunnloven § 110 som lovfester borgernes rett til å kunne tjene til livets opphold ved arbeid eller næring («*Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at kvart arbeidsført menneske kan leve av arbeidet sitt eller næringsverksemda si*»), fremholder Pelsdyrslaget at pelsdyrbøndene gjennom Stortingets vedtak i 2017 fikk en berettiget forventning om å kunne fortsette sin virksomhet. Pelsdyrslaget anfører: «*Retten til å kunne tjene til livets opphold gjennom arbeid og næring er grunnleggende for befolkningen, og Grunnloven gir her uttrykk for en grunnleggende rettssikkerhetsgaranti. Dyrevern, dyrevelferd og etikk er sentrale hensyn, men også disse hensynene var deler av den utredningsprosessen som førte frem til vedtaket i 2017 om bærekraftig utvikling. Det er av vesentlig betydning, i denne sammenheng, at det i etterkant av 2017-vedtaket ikke er tilkommet nye opplysninger som tilsier at Stortingets vedtak 10. januar 2017 ble fattet på feilaktig grunnlag. Tvert imot, så tyder alt på at vedtaket ble fattet på grunnlag av en utførlig utredningsprosess som satt Stortinget i stand til å fatte et velbegrunnet vedtak. Dette i motsetning til Jeløya-plattformen som utelukkende synes å være basert på regjeringspartienes ønske om å forbli i rollen som 'makthaver'. Videre oppfatter vi det som en grov krenkelse av Grunnloven § 110, jfr. § 92 at ikke den rettslige betydningen av Grunnloven § 100 er vurdert og/eller vektlagt i høringsforslaget.»*

Norges Pelsdyrslag viser også til Grunnloven § 97 som fastslår at ingen lov må gis tilbakevirkende kraft. De fremholder at bestemmelsens «*kjerneområde er der det legges byrder på handlinger (eller unnlater) begått før lovendringen, typisk at det innføres sanksjoner mot handlinger som var lovlige da de ble foretatt. Det er sikker rett at bestemmelsen også gir vern mot at det*

begås uforholdsmessige inngrep i etablerte rettsposisjoner.» Pelsdyrslaget legger til grunn at retten til å drive pelsdyrproduksjon i seg selv ikke er en grunnlovsbeskyttet rettighet, men mener at den begrunnelsen som er gitt for et forbud i høringsnotatet, ikke gir uttrykk for sterke samfunnsinteresser. De sier at «*[d]erimot kan det følge en rekke samfunnsmessig negative konsekvenser ved et forbud, i form av tap av arbeidsplasser og mindre satsing på investeringer i infrastruktur og innovasjon.»* Pelsdyrslaget mener eksisterende pelsdyrprodusenter har et sterkt vern etter Grunnloven § 97.

Videre pekes det på at Lovavdelingens vurdering av at en avvikling av pelsdyrnæringen ikke vil være i strid med Grunnloven § 105, ble avgitt for Stortingets vedtak om bærekraftig utvikling av pelsdyrnæringen. Pelsdyrslaget mener at Stortingets vedtak og den rettslige begrunnelsen for vedtaket, er av stor betydning ved vurderingen av om Grunnloven § 105 kommer til anvendelse. De viser i den forbindelse til at det i høringsnotatet fremheves at Lovavdelingen har uttrykt at det «*i praksis har blitt lagt vesentlig vekt på om den private part måtte være forberedt på at restriksjoner kunne bli innført*», og at det konkluderes med at «*det i lengre tid har vært usikkerhet rundt vilkårene for pelsdyroppdrett i Norge.»* Pelsdyrslaget mener at dersom det hadde blitt avdekket forhold av tungtveiende samfunnsmessig betydning som tilsa avvikling av pelsdyrnæringen, ville ikke Stortinget ha fattet et vedtak om bærekraftig utvikling. Pelsdyrslaget fremholder at få næringer har vært gjenstand for så grundig vurdering av etiske og faktiske forhold, og at «*Stortingets 2017-vedtak 'fjernet' for alle praktiske formål den tvilen som tidligere hadde knyttet seg til norske pelsdyrbønders fremtid.*» De sier: «*Om det innføres et forbud mot pelsdyrproduksjon i Norge, er det næringens oppfatning at Grl. § 105 kan anvendes analogisk, slik at pelsdyrbøndene skal få sine tap erstattet i tråd med ekspropriasjonsrettens prinsipper.»*

Norges Pelsdyrslag peker også på at høringsforslagets omtale av forholdet til EMK tilleggsprotokoll 1 artikkel 1 (EMK P1-1) er basert på lovavdelingens uttalelse av 11. mai 2016, og at det ikke er foretatt noen nærmere vurdering av den rettslige betydning av Stortingets vedtak i 2017. De fremholder at Stortingets vedtak i 2017 gir et «*entydig og klart inntrykk av at et forbud mot pelsdyroppdrett verken var i allmennhetens interesse eller forholdsmessig i 2017.*» Pelsdyrslaget mener derfor at et forbud mot pelsdyroppdrett vil være «*sterkt uforholdsmessig for de pelsdyrbøndene som fratas sitt levebrød ved innføringen av et forbud og i*

strid med EMK P 1-1.» Med samme begrunnelse fremholder Norges Pelsdyrslag at det varslede forbudet mot pelsdyroppdrett fremstår som klart uforholdsmessig og i strid med EØS-avtalens regler om fri bevegelse.

Norges Pelsdyrslag viser i sin høringsuttalelse videre til at pelsdyrnæringen har flere medlemmer med utenlandsk statsborgerskap, blant annet fra Polen og Litauen, som eier og driver pelsdyrgårder i Norge. Pelsdyrslaget mener betydningen av et eventuelt norsk forbud mot pelsdyrproduksjon burde ha vært drøftet i høringsnotatet og viser til at Norge har inngått bilaterale avtaler med Polen og Litauen vedrørende «fremme og gjensidig beskyttelse av investeringer». Pelsdyrslaget viser til at disse avtalene har en bestemmelse om at det skal ytes erstatning basert på investeringens markedsverdi blant annet ved ekspropriasjon og andre tiltak som har samme virkning. Pelsdyrslaget fremholder at et forbud mot pelsdyroppdrett i Norge i realiteten vil være et tiltak som har samme virkning som ekspropriasjon, og at «[b]asert på innholdet i høringsforslaget, så er det vårt syn at forslaget om et forbud mot pelsdyroppdrett ikke ivaretar hensynet til de utenlandske produsentene i tråd med Norges bilaterale forpliktelser.»

6.2.3 Merknader om det faglige grunnlaget og begrunnelsen for det foreslåtte forbudet

Den norske veterinærforening viser til sitt høringsvar til NOU 2014: 15 og uttaler at foreningen har «vært tydelig på at dagens pelsdyrhold er uforenlig med dyrevelferdsloven §§ 22-24 og dermed ikke er tilfredsstillende når det gjelder å ivareta dyrenes naturlige atferdsbehov. Vi tror ikke forholdene kan bli gode nok uten vesentlige endringer i driftsformen.» Veterinærforeningen sier videre blant annet at: «Når nå regjeringen har kommet til at det foreslås å innføre et forbud mot hold av pelsdyr i dagens driftssystemer, registrerer vi at den er på linje med Veterinærforeningens standpunkt i denne saken.»

Rådet for dyreetikk (RDE) uttaler blant annet: «I forslaget bakgrunn kommer det fram at forbudet mot hold av pelsdyr er etisk begrunnet. I RDEs høringsvar fra 2014, står det at 'Ut i fra en dyreetisk synsvinkel, mener Rådet at formålet med pelsdyrproduksjonen skiller seg fra formålene med annen husdyrproduksjon, da pels er et unødvendig produkt. Formålet er derfor ikke av en slik art at det kan rettferdiggjøre en produksjon hvor det stilles spørsmål ved om dyrevelferden er godt nok ivare-

tatt.' RDE støtter derfor at formålsetikk legges til grunn for forbudet.»

Dyrevernalliansen mener pelsdyroppdrett er uforenlig med god dyrevelferd, og at lovforslaget vil løfte dyrevelferden i Norge betydelig. De peker på at mink og rev er rovdyr som har medfødte behov som ikke er forenlig med et liv i fangenskap der det er store begrensninger på både bevegelsesfrihet og artsspesifikk atferd. Dyrevernalliansen mener mulighetene for å oppnå «god og anstendig dyrevelferd» for rev og mink i menneskelig hold er helt annerledes enn for vanlige husdyr. De peker på at «[r]ev og mink er nysgjerrige og pågående av natur, biologisk tilpasset ønsket om å oppsøke nye stimuli og nye situasjoner. Dette skiller dem kvalitativt fra de andre husdyrene våre, som i en helt annen grad foretrekker beiting, rutiner og trygge rammer.» Dyrevernalliansen fremholder: «At pelsdyroppdrett må avvikes av hensyn til dyrenes velferd betyr dermed ikke at det samme gjelder for de andre husdyrnæringene. I motsetning til rev og mink, har husdyr som kuer, sauer og høns levd med mennesker gjennom flere tusen år og de er med tiden blitt genetisk tilpasset et liv hos mennesker. Alle tradisjonelle gårdsdyr er dessuten flokkdyr, enten altetere eller planteetere, og kan fungere fint i løsdrift og på beite.»

Dyrevernalliansen peker på at lovforslaget begrunnes med dyrevelferd, nærmere bestemt med at formålet med produksjonen ikke forsvarer den belastningen dyrene påføres. Dyrevernalliansen mener derfor at strafferammen i lovforslaget bør være tilsvarende dyrevelferdslovens strafferamme.

NOAH – for dyrs rettigheter uttrykker sterk støtte til det foreslåtte forbudet og sier: «At pelsdyrenes velferd endelig tas på alvor er vi som organisasjon, men også flertallet i folket, svært glade for.» Også NOAH fremholder at rev og mink ikke har mulighet til å utfolde sine sosiale behov og peker videre på at den genetiske domestiseringsperioden er svært kort for mink og rev. Samtidig understreker de at det ikke kan settes likhetstegn mellom god dyrevelferd og tamhetsgrad og sier: «Domestisering betyr ikke 'tilpasset bur' og adferdsbehov blir ikke borte ved domestiseringen. Selv ikke et av de mest domestiserte dyrene – hunden – kan tilpasses et utilfredsstillende miljø som et bur.»

Dyrebeskyttelsen Norge er svært positive til et forbud mot hold av pelsdyr i Norge. De uttaler at de over lang tid har påpekt «de store velferdsutfordringene rev og mink i pelsdyrnæringen har vært utsatt for, samt det uetiske i å holde aktive rovdyr i bur kun for pelsens skyld.» De mener at det faktisk at flere land i Europa allerede har et forbud mot

pelsdyroppdrett, og at enda flere land følger etter, samt at trenden i moteverdenen er å snu ryggen til pels, bekrefter at Norge er på riktig spor ved å forby hold av pelsdyr.

Nettverk for dyrs frihet mener det er på høy tid at et forbud mot hold av pelsdyr kommer på plass i Norge, og de støtter departementets vurdering av at et forbud kan vedtas både med dyrevelferd og produksjonens formål som begrunnelse. De mener det i tillegg bør fastsettes et forbud mot å utvide eksisterende drift i avviklingsperioden fordi en slik utvidelse vil være i strid med lovens intensjoner.

Dyrenes Rett mener at pelsdyrhold ikke er forenlig med dyrevelferdsloven, og støtter det foreslåtte forbudet. De konkluderer sin høringsuttalelse med å anføre at gjennomføring «*av det vedtatte pelsdyrforbudet er svært viktig for dyrene, men det er også viktig for Norges omdømme og for utviklingen mot en mer etisk behandling av medskapningene våre.*»

Veterinærinstituttet støtter avvikling av pelsdyrholdet og begrunner dette med at burdrift som varig driftsform for rev og mink ikke møter dyrets behov.

Klima- og miljødepartementet mener at et forbud mot hold av pelsdyr vil ha positive konsekvenser for norske økosystem, ved at det hindrer rømning av pelsdyr. De peker på at en avvikling av pelsdyrnæringen vil gjøre det lettere å lykkes med å bekjempe amerikansk mink som har spredt seg fra pelsdyranlegg og ut i naturen.

Flere av høringsinstansene som støtter forslaget om forbud mot hold av pelsdyr, blant annet *Dyrebeskyttelsen Norge*, *NOAH – for dyrs rettigheter*, *Nettverk for dyrs frihet* og *Dyrenes Rett*, mener den foreslåtte avviklingsperioden er for lang. *Dyrebeskyttelsen Norge* mener det bør settes en umiddelbar stopp for pelsdyrhold. Flere understreker også betydningen av at det blir ført et aktivt tilsyn med dyrevelferden i pelsdyrgårder i avviklingsperioden.

Et stort flertall av de privatpersonene som har ytret seg, er for et lovforbud. Flere av disse hevder at pelsdyroppdrett er naturstridig og uetisk, og at oppdretterne er mer opptatt av inntekten fra dyrene, enn av dyrenes velferd. Én mener at pelsdyrnæringen «*er en levning etter en tid da dyr ble ansett som gjenstander*», en annen fremholder at pelsdyr er «*det av dyrehold som er minst nødvendig for samfunnet.*» Mange mener det er på høy tid med et forbud, og én sier det slik: «*Myndigheter har over flere regjeringsperioder gitt denne næringen mulighet til å rydde opp i egne rekker, noe de ikke har klart.*»

Enkelte trekker en sammenligning mellom hold av pelsdyr og hold av hund. Ett av utsagnene er at «*[o]m andre dyr, som hund og katt, blir behandlet på lik linje med pelsdyr (f.eks. holdes innesperret på lite areal uten stimuli og mulighet til å utøve naturlig adferd) ansees dette som dyremishandling og kan straffefølges. Dette er dyr som er svært like mink og rev.*»

Foreningen Norske Etologer tar ikke stilling til spørsmålet om forbud mot hold av pelsdyr, men peker på at atferd er en egenskap som er vanskelig å forandre gjennom avl. De sier blant annet: «*Det er ingenting som tyder på at for eksempel mink ikke lenger har behov for å leve alene eller jakte i eller nær vann.*»

Foreningen anfører: «*Forskning er som regel ikke entydig i hva som regnes som nødvendige atferdsbehov når det gjelder pelsdyr, dette gjør det vanskelig å vite om de behovene dyrene har blir dekket innenfor gjeldende systemer. Denne tvilen bør til enhver tid komme dyrene til gode.*» Videre peker de på at «*[e]tiske vurderinger kan alle gjøre, ut fra sine egne grunnprinsipper og etiske tankegang rundt husdyrhold, og her teller ikke fagfolks etikk mer enn den vanlige borgers. [...] Etikken som samfunnet vedtar, i praksis av Stortinget, må avgjøre hvor strenge regler det skal være for dyrehold i Norge.*»

Fakultet for biovitenskap ved NMBU mener pelsdyrnæringen har det samme potensialet som andre husdyrnæringer til å videreutvikles til en bærekraftig husdyrproduksjon. De uttaler at «*[b]asert på gjeldene fagkunnskap, dagens dyrevelferdslov og skjerpede forskrift for hold av pelsdyr så er fagmiljøets generelle vurdering at en nedleggelse av pelsdyrnæringen ikke kan begrunnes med hovedvekt i dyrevelferdsmessige hensyn.*» Fakultetet peker på at det ikke ligger «*innenfor vårt mandat å uttale oss om det etiske grunnlaget for en produksjon eller, utfra et dyreetisk ståsted, angi hvilket nivå vi kan akseptere av dyrevelferd.*»

Norges Bondelag fremholder at «*eventuelle uheldige virkninger av ei næring må håndteres gjennom regulering av virksomheten, ikke gjennom forbud begrunnet i næringas formål. Det må også gjelde for pelsdyrnæringa, slik Stortinget la til rette for gjennom sitt vedtak 10. januar 2017.*» Tilsvarende synspunkt fremholdes blant andre av *Felleskjøpet Agri* som mener at mulighetsrommet for reguleringer bør være uttømt før et forbud vurderes.

København Fur uttaler at nivået på dyrevelferd i norsk pelsdyrhold oppfattes som meget høyt. De stiller seg uforstående til begrunnelsen for det foreslåtte norske forbudet, ettersom belast-

ningen på dyrene i moderne europeisk pelsdyravl er ganske liten.

Flere høringsinstanser peker på at det ikke har inntruffet forhold i norsk pelsdyrnæring siden 2017 som tilsier at stortingsvedtaket om bærekraftig utvikling av pelsdyrnæringen må omgjøres.

Norges Pelsdyrslag sier de «kan dokumentere og gjøre rede for at dyrevelferden i dag er minst like god som i 2017, og at de vurderinger som ble gjort av regjering og Storting om dyrevelferden i 2016 og 2017 fortsatt er fullgode. Det foreligger ingen vitenskapelige bevis for at dyra på pelsdyrgårdene har dårlig velferd. Tvert imot. Dyras fysiske og mentale tilstand kan vitenskapelig dokumenteres som god.» Pelsdyrslaget peker blant annet på at Mattilsynet ikke har påvist flere avvik i pelsdyrholdet enn i annet dyrehold i landbruket, og at de 100 veterinærene som har avtale med Helsetjenesten for pelsdyr sier at både rev og mink har enten svært god eller god dyrevelferd.

Internasjonale pelsdyrorganisasjoner har uttalt seg mot det foreslåtte forbudet mot hold av pelsdyr i Norge. Paraplyorganisasjonen *Fur Europe* mener at et forslag om forbud mot hold av pelsdyr i Norge ville være å ta et steg bakover i stedet for å fortsette den etablerte veien med bærekraftig, kontrollert og ansvarlig pelsdyrhold i Norge, basert på noe som virker som ideologiske årsaker. *Sveriges pälsdjursuppfödarens riksförbund/Svensk Mink* peker på at svenske og norske forhold i minkproduksjonen ikke skiller seg mye fra hverandre, og at det nylig er gjennomført en vurdering av fremstående svensk ekspertise som berømmer pelsdyrnæringen og konstaterer at dyrevelferden for pelsdyr er god.

Nordiska JordbruksForskeres Förening mener dyrevelferden er meget godt ivaretatt i norske pelsdyrbesetninger, og mener det bør legges til rette for å videreføre et pelsdyroppdrett i Norge som er i front internasjonalt med hensyn til dyrevelferd.

Flere høringsinstanser, blant annet *Norges Bondelag* og *Norsk Bonde- og Småbrukarlag* viser til at det i etterkant av Stortingets behandling av Meld. St. 8 (2016–2017) ble lagt opp til tiltak for å forbedre dyrevelferden i pelsdyrholdet. *Norges Bondelag* anfører: «*For eksempel er eksisterende utfordringer i dyreholdet planlagt løst gjennom innstramminger i dyreholdet slik det bes om. Konkret kan vi nevne opplegget med et eget dyrevelferdsprogram for mink, og planlagte justeringer i holdforskriften for pelsdyr. Begge tiltak blei imidlertid lagt på is av LMD etter regjeringsutvidelsen i fjor.*»

Norges Pelsdyrslag mener at den begrunnelsen som er brukt i England, Wales, Skottland og

Nederland hvor forbudene er knyttet til formålet med dyreholdet, ikke kan overføres til Norge. De mener «offentlig moral» varierer fra land til land og må ses i det enkelte landets perspektiv. Pelsdyrslaget peker på at kommersielt dyrehold har bred aksept i det norske samfunnet og uttaler: «*Variierende og høyst subjektive moraloppfatninger kan ikke være avgjørende for næringspolitikk og lovgivning.*» De mener det kan stilles fundamentale spørsmål ved departementets etiske vurdering og uttaler at «*[e]tikk knyttet til dyrehold bør knyttes til forhold hos dyret, ikke menneskets nytteverdi.*»

Også *Pelsinform* mener det er uheldig å vise til at en etisk begrunnelse er brukt i land som Nederland og England. De fremholder: «*I mildere klimasoner er pels mer forbundet med mote og luksus, mens i Norge gjør kalde vintre at våre kunder begrunner sitt pelskjøp i større grad ut fra nytte og nødvendighet.*»

Den finske pelsdyrorganisasjonen *ProFur* peker på at forbud mot pelsdyrhold ofte blir etablert med en etisk motivasjon. De fremholder at i vår tid med fokus på plastavfall, er det grunn til å spørre hvor etisk riktig det er å utvikle en industri som produserer et reelt alternativ; et naturlig produkt som er nedbrytbart og kan resirkuleres.

Flere høringsinstanser peker på at heller ikke kjøtt er nødvendig for mennesker, og at dersom en bruker nødvendighet av produktet som begrunnelse for et forbud, vil tilsvarende forbud kunne etableres også for andre husdyrproduksjoner.

Professor *Peter Sandøe* ved Københavns Universitet sier at et forbud med etisk begrunnelse er helt ubegrunnet ut fra et vitenskapelig ståsted. Sandøe mener et slikt forbud utelukkende synes å basere seg på at enkelte mener det er «*følelsesmessigt frastødende*» å holde og avlive dyr for pelsens skyld. At dette er et usaklig forbud mener han «*forsterkes, når man overvejer effekter i forhold til miljø og klima*», og sikter da til bruken av slakteriavfall i føret og at skrottene går til produksjon av biodiesel og lignende. Sandøe avslutter slik: «*Hermed forlader I i Norge jeres hidtidige stolte forsvar for retten til bæredygtig udnyttelse af naturens ressurser, fx i forbindelse med hvalfangst, som har kendetegnet jer i den internationale debat. Det synes jeg er en skam.*»

Pelsdyrprodusent *Dag Joar Sørbo* mener forslaget mangler respekt for den private eiendomsretten og uttaler: «*Vi lever i et demokrati som en skulle tro hadde respekt for næringsfriheten. Det har aldri skjedd i historien i Norge at en næring er blitt nedlagt på 'etisk' grunnlag. Det er det glade uansett hva man måtte mene om pels eller ikke pels.*»

Også enkelte av privatpersonene som har avgitt høringssvar adresserer den etiske siden ved næringen. Noen mener at det viktigste er at dyrene har det godt mens de lever, ikke hva de blir brukt til etter at de er døde.

6.2.4 Merknader om forbud mot norsk pelsdyrhold og konsekvenser for global dyrevelferd

Flere høringsinstanser fremholder at Norge er en pådriver for god dyrevelferd, og at et forbud mot pelsdyrhold i Norge vil føre til at produksjonen flyttes til land med lavere standarder for dyrevelferd. Noen tar til orde for at et eventuelt forbud mot hold av pelsdyr i Norge bør følges av et forbud mot innførsel av pelsprodukter.

Norges Pelsdyrslag sier: «Norske skinn etter spørres spesielt av etisk bevisste kunder som krever garantier for at dyrevelferden er god, er sporbar og er underlagt strenge sertifiseringsordninger.» Videre påpeker de: «Slik er norsk pelsdyrnæring kvalitetsstandarden andre produsentland strekker seg etter.» Pelsdyrslaget mener forbudet vil bety at standarden i markedet kan svekkes.

Norsk Landbrukssamvirke uttrykker det slik: «Hvis pelsproduksjon i Norge blir forbudt, mister vi muligheten til å påvirke hvordan pels produseres. Norsk pelsdyrproduksjon vil bli erstattet av produsenter som er mindre opptatt av bærekraftig produksjon og dyrevelferd.»

Nordiska JordbruksForskeres Förening fremhever at Norges Pelsdyrslag i alle år har vært en vesentlig oppdragsgiver til norsk og nordisk pelsdyrforskning. Videre påpeker de at Pelsdyrslaget har «hatt en framtidrettet innstilling for å finne gode dyrevelferdsmessige løsninger og for å få fram forskningsbasert kunnskap om pelsdyr. Forskning på pelsdyr i Norden er ledende i verden, og denne forskningen legges også merke til internasjonalt.»

Norges Bondelag peker på at det offentlige utvalget som vurderte pelsdyrnæringens fremtid (i NOU 2014: 15) ga uttrykk for at «dersom en mener det er uakseptabelt å produsere bestemte typer pels i Norge, er det konsekvent å forby annen økonomisk aktivitet som er basert på samme type produksjon som har skjedd utenfor landets grenser.» Dette synspunktet fremmes også av enkelte kommuner og pelsdyrprodusenter. Bondelaget mener at et omsetningsforbud er nødvendig fra samfunnets side for å «utvise en konsekvent holdning overfor dem som mister næringsgrunnlaget, dersom det gjøres et ensidig nasjonalt vedtak om avvikling av produksjonen i Norge.» Bondelaget fremholder

også: «Hvis regjeringa ikke ønsker å innføre dette f.eks. på grunn av et ønske om å unngå konflikt i EØS, er det i seg sjøl et argument mot å innføre et særskilt næringsforbud for bønder i Norge.»

Norsk Bonde- og Småbrukarlag sier at «[u]ten et forbud mot import av pels vil et norsk forbud kunne stimulere til pelsdyrhold i land der det er dårligere dyrevelferd, dårligere kontroll og ikke tilsvarende strenge krav til pelsdyrholdet som i Norge.»

Dyrebeskyttelsen Norge mener det bør lovfestes et importforbud samtidig med forbudet i Norge. Dette for også å markere avstand fra produksjon av pels i utlandet.

6.2.5 Merknader om omstillingsmuligheter for dem som rammes av forbudet

Norges Bondelag peker på at situasjonen i jordbruket nå er slik at det innen mange produksjoner er full markedsdekning og til dels problemer med overkapasitet. Pelsdyrgårdene ligger i all hovedsak i grasområdene som er avhengige av å foredle gras til husdyrprodukter som det er markedsdekning for allerede. Norges Bondelag refererer følgende uttalelse fra Bondelaget i Sogn og Fjordane for å illustrere dette: «Ingen av pelsdyroppdrettarane hos oss kan legge om drifta til annan husdyrproduksjon. Nokon av dei driv i dag med sau og ku i mindre skala, men arealgrunnlaget på eigedommane er slik at det vil vere svært vanskeleg og svært kostbart å utvide produksjonen i stor nok grad til at det skal kunne verte heiltids levebrød. Ein av våre pelsdyroppdrettarar driv fulltid på leigd areal og har ikkje alternativ.»

Norges Bondelag oppsummerer slik: «En realistisk vurdering tilsier at ei tenkt avvikling av pelsdyrholdet betyr redusert landbruksdrift og næringsvirksomhet i de områdene pelsgårdene ligger. Markedsituasjonen for mange av jordbruksproduksjonene en kunne omstilt til er slik at dette ikke er særlig aktuelt. Veldig mange av pelsdyrgårdene har heller ikke et areal- eller ressursgrunnlag som gjør det mulig for bonden å skape seg et inntektsgrunnlag innenfor en annen produksjon. En eventuell omstilling i den situasjonen pelsdyrforbudet nå aktualiserer, vil også medføre store menneskelige omkostninger for dem som rammes og deres familier.»

En rekke kommuner, lokale pelsdyrslag og lokale bondelag fremhever pelsdyroppdrett som et ekstra bein å stå på for små bruk og kombinasjonsbruk. Dette gjør igjen at bosetting og matproduksjon kan opprettholdes i distriktene. Det fremholdes at mange bruk der det drives pelsdyrproduksjon, ikke har ressurser til annen produksjon fordi de ikke har egen jordvei, eller at de har

liten jordvei og at tilgang til leiejord er begrenset. Det pekes også på at det er overproduksjon i mange av de alternative produksjonene som kunne etableres på bruk med liten jordvei. *Rendalen kommune* peker på at distriktets beitenæringer har vært under stort press på grunn av rovviltproblematikk, og at pelsdyrnæringen er en viktig bærebjelke i distriktslandbruket. *Østlandske Pelsdyrslag* peker på at pelsdyr kan være et alternativt husdyrhold i ulvesonen. *Agdenes kommune* fremholder blant annet at Menon-rapporten skaper et for positivt bilde av muligheten til å skaffe seg alternativt arbeid. Fra lokale bondelag pekes det på at mange produsenter har høy alder og lav formell utdanning og dermed begrensede muligheter til å skaffe seg alternativt arbeid.

Norges Pelsdyrslag viser til NOU 2014: 15 der det fremgår at om lag halvparten av pelsdyrproducentene har annen landbruksproduksjon, men få muligheter til omstilling eller utvidelse. De peker på at for dem som har pelsdyrproduksjon i kombinasjon med øvrig landbruk, er mulighetene for å skape heltidssysselsetting på et gårdsbruk av stor verdi. Pelsdyrslaget mener at et forbud mot pelsdyrhold vil ramme distriktslandbruket i Norge spesielt hardt, og at konsekvensen vil være at mange gårder med matproduksjon vil måtte utvikles fordi de «mister et av de beina gården står på.»

6.2.6 Merknader om næringens betydning for å bidra til god utnyttelse av biprodukter fra fiskeri- og slakterinæringen

Flere høringsinstanser, blant annet *Norges Bondelag*, *Norges Pelsdyrslag*, enkelte politiske lokallag og mange kommuner, peker på at pelsdyrnæringen utnytter biprodukter fra slakteri- og fiskerinæringene. *Norges Pelsdyrslag* viser til at næringen i 2017 utnyttet 36.000 tonn biprodukter.

Nortura peker på at produksjonen av fôr til pelsdyr bidrar til en meget effektiv utnyttelse av alle deler av norsk gris, småfe, storfe og fjørfe. Avskjær og restråstoffer som ikke kan benyttes til humant konsum, blir nyttiggjort. Den biomassen som går til produksjon av pelsdyrfôr utgjør om lag 7 prosent av et samlet volum på 150.000 tonn. Ifølge *Nortura* vil bortfall av denne leveransen påvirke *Norturas* lønnsomhet negativt med mellom 10 og 15 millioner kroner årlig, da det pr. i dag ikke finnes mer lønnsomme alternative anvendelser for denne produksjonen.

Midt-Norsk Fôr SA peker på pelsdyrnæringens betydning som «renovatør» og sier at mye av de biproduktene som benyttes til pelsdyrfôr ikke har

særlig alternativt anvendelse. De mener det vil oppstå en betydelig kostnad til destruksjon av råvarer fra landbruket, oppdretts- og fiskerinæringen dersom dette ikke lenger kan benyttes til pelsdyrfôr.

Også flere kommuner peker på at bortfall av bruk av avfallet fra fiskeri- og slakterinæringen til pelsdyrfôr, kan føre til at avfallshåndteringen blir en kostnad fremfor en inntektskilde.

På den annen side påpekes det fra enkelte kommuner at fôrprisene stadig øker som følge av konkurranse om slakteavfallsråvarene fra subsidierte næringer, blant annet innen bioøkonomi.

6.2.7 Merknader om andre ringvirkninger

Norges Pelsdyrslag mener at et forbud mot hold av pelsdyr vil få økonomiske konsekvenser gjennom bortfall av verdiskaping og sysselsetting, og hevder at de samfunnsøkonomiske konsekvensene av avvikling av pelsdyrnæringen burde ha vært vurdert på ny. De viser til en rapport om ringvirkninger fra Samfunnsøkonomisk Analyse. I denne rapporten fremgår at med basis i opplysninger fra 2017, er samlet verdiskaping i næringen, som sum av direkte virkninger og ringvirkninger, beregnet til 275 millioner kroner. Sysselsettingen er beregnet til 487 årsverk. Den direkte verdiskapingen på gården er i denne rapporten beregnet til 112 millioner kroner. De indirekte virkningene er beregnet til 98 millioner kroner, og omfatter blant annet de ansatte i de tre anleggene for fôrproduksjon.

Dyrevernalliansen viser til at Menon Economics på oppdrag fra dem har oppdatert sin samfunnsøkonomiske undersøkelse av kostnadene ved avvikling av pelsdyrnæringen. Denne rapporten viser at verdiskapingen i næringen er lavere og at det samfunnsøkonomiske tapet vil bli lavere, enn det som ble beskrevet i rapporten fra 2016. I den oppdaterte undersøkelsen finner Menon at det samfunnsøkonomiske tapet ved avvikling i 2025 vil være på 165 millioner kroner (nåverdi av 2017-kroner). Verdiskapingen fra pelsdyroppdrett i 2017 var på 84 millioner kroner, mens fôrproduksjonen bidro med en verdiskaping på 37 millioner kroner.

Norges Pelsdyrslag viser til at regjeringen har en uttalt målsetting om å styrke produksjonen i Fastlands-Norge og gjøre norsk økonomi mindre oljeavhengig. De fremholder at pels er den mest vellykkede, mest selvstendige og best etablerte eksportproduksjonen vi har innen landbruket i Norge. De peker på at den årlige eksportverdien er mellom 300 og 500 millioner kroner. Pelsdyrslaget mener departementet burde ha vurdert konsekvenser for handelsbalansen ved et forbud.

Norges Bondelag peker på at nest etter eksport av meieriprodukter, er pelskinn den største eksportvaren fra norsk landbruk. Eksport av pelskinn utgjør 21 prosent av den landbrukspolitisk mest relevante eksporten. Bondelaget mener det er et paradoks «at et mulig forbud mot pelsdyrnæringa foreslås samtidig som norske myndigheter ønsker å stimulere til mer eksport av norske landbruksvarer og fremhever dette som et viktig utviklingsområde for næringa.»

Lønnsomhet og eksportinntekter nevnes som et kjennetegn ved pelsdyrnæringen av enkelte av lokallagene for politiske partier. Også mange kommuner viser til at pelsdyrnæringen er en lønnsom eksportnæring, og at selv om skinnprisene har variert, har perioder med lave skinnpriser som regel vært etterfulgt av perioder med høyere priser. De mener derfor at en vurdering av næringens lønnsomhet og eksportverdi ikke må baseres utelukkende på dagens priser.

6.2.8 Andre innspill

I flere høringsuttalelser pekes det på den menneskelige belastningen ved det foreslåtte forbudet mot pelsdyrhold. En del kommuner sier at den menneskelige dimensjonen er lite berørt i høringsforslaget. De peker på at pelsdyrbøndene har levd under stor usikkerhet, hets og sterkt mediepress i flere tiår. *Seldal Gard ANS* uttaler blant annet: «I statsministerens nyttårstale ble det lagt vekt på at vi måtte ta vare på hverandre og gi barna gode rammer og oppvekstvilkår. Det burde og gjelde for pelsdyrbønder. I det norske samfunnet er man opptatt av den psykiske helsen til folk. Å risikere at man mister gård og grunn på grunn av statens handlinger er meget belastende for psyken.»

Norges Jeger- og Fiskerforbund mener det er viktig for human og effektiv jaktutøvelse på villmink, grevling, rødrev og mårhund at det fortsatt blir mulig å bruke tamme rever for å trene opp og teste hihunder, før de skal ut på reell jakt. De ber derfor om at det blir mulig å holde et mindre antall pelsdyr til definerte formål, herunder hihundtrening.

Mattilsynet uttaler at det foreslåtte forbudet kan resultere i økonomiske utfordringer og sannsynligvis også psykiske belastninger for pelsdyrholderne, og at dette kan gå utover dyrevelferden. *Mattilsynet* uttaler at de derfor vil vurdere de gjenværende pelsdyrgårdene som risikodyrehold i avviklingsperioden, og føre tilsyn deretter.

Mattilsynet og *Landbruksdirektoratet* peker begge på at det ikke fremgår hvem som skal føre tilsyn med at forbudet overholdes. Landbruks-

direktoratet fremholder også blant annet at det bør vurderes å tydeliggjøre hvilke dyr som er omfattet av forbudet og om det bør innføres noen forvaltningsrettslige sanksjoner i tillegg til lovens straffebestemmelse.

6.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet konstaterer at det i høringen er fremmet sterke synspunkter både for og mot en styrt avvikling av pelsdyrnæringen gjennom et forbud mot hold av pelsdyr.

6.3.1 Lovprosessen

I høringsinnspillene rettes til dels sterk kritikk mot at det nå, mindre enn to år etter at Stortinget fattet vedtak om at det skulle arbeides for en bærekraftig utvikling av næringen, fremmes forslag om et lovforbud.

Det var en intensjon at pelsdyrutvalgets innstilling (NOU 2014: 15) og den etterfølgende stortingsmeldingen skulle avklare om det skulle sattes på en bærekraftig utvikling eller en styrt avvikling av pelsdyrnæringen. Det er derfor lett å forstå at mange aktører i næringen så det som en viktig milepel da Stortinget i 2017 – etter en lang prosess med en offentlig utredning og deretter en stortingsmelding – fattet vedtak om at det skulle arbeides for en bærekraftig utvikling av næringen. I høringen blir det også pekt på bedriftenes behov for forutsigbare rammevilkår. Det uttrykkes bekymring for mulige konsekvenser, også for andre næringer, av at en nærings fremtid avgjøres i politiske prosesser uten at det er klart hvilke konsekvensvurderinger som er lagt til grunn. Til dette vil departementet bemerke at pelsdyrnæringen har vært omstridt og gjenstand for politisk diskusjon i en årrekke, og at mulig avvikling og samfunns- og foretaksøkonomiske konsekvenser av dette ble drøftet så sent som i Meld. St. 8 (2016–2017). Pelsdyrnæringen er også i en særstilling ved at det er flere politiske partier som har programfestet at de ønsker å avvikle den.

Noen høringsinstanser anfører at prosessen frem mot regjeringspartienes beslutning om å foreslå et forbud mot pelsdyrhold, ikke er i tråd med at myndighetene skal legge til rette for åpenhet og en reell offentlig debatt. Det vises i denne sammenheng til Grunnloven § 100 sjette ledd. Grunnloven § 100 sjette ledd (bokmålsversjonen) lyder: «Det påligger statens myndigheter å legge for-

holdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.»

Offentlige høringer kombinert med kartlegging av virkninger av regulering av næringsvirksomhet, samt påfølgende lovproposisjoner, legger forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale. Spørsmålet om et forbud mot pelsdyroppdrett har vært gjenstand for offentlig høring og debatt i forkant av Stortingets vedtak i 2017. Også etter at regjeringspartienes intensjon om å foreslå en avvikling av næringen ble kjent, har det vært betydelig offentlig oppmerksomhet og debatt om saken. I siste høring har også betydningen av oppdretternes innrettelse etter Stortingets vedtak i 2017 vært fremme. **D e p a r t e m e n t e t** kan derfor vanskelig se at det ikke har vært lagt til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale i spørsmålet om det skal innføres et forbud mot pelsdyrhold i Norge.

Når det gjelder de synspunktene som er fremmet omkring høringsfrist og høringsinstanser i denne saken, vil **d e p a r t e m e n t e t** bemerke at den høringsfristen som ble satt, var om lag tre uker kortere enn det som normalt skal gis, men den var innenfor det intervallet (seks uker–tre måneder) som er angitt i utredningsinstruksen. Ved departementets vurdering av høringsfristen ble det blant annet lagt vekt på at intensjonen om et forbud hadde vært kjent i lang tid, og at dette kunne forsvare en noe kortere frist ut fra hensynet til fremdrift og pelsdyroppdretternes behov for avklaring. Allerede før høringen hadde Norges Pelsdyrslag innhentet flere utredninger som belyser konsekvensene av et forbud mot hold av pelsdyr. Høringsfristen har heller ikke vært til hinder for at departementet har mottatt godt over 300 høringsuttalelser, hvorav mange er grundige og omfattende. Høringssaken ble sendt til de antatt berørte institusjoner og organisasjoner, med oppfordring om å sende den videre til underliggende instanser. Det ble også presisert at det var anledning for alle til å gi høringsinnspill, og høringssaken ble lagt ut på regjeringen.no.

6.3.2 Rettslig adgang til å fastsette forbud

I høringsinnspill er det hevdet at et forbud mot hold av pelsdyr vil være i strid både med flere bestemmelser i Grunnloven og med EMK tilleggsprotokoll 1 artikkel 1. Det er også hevdet at et slikt forbud vil være i strid med bestemmelser i EØS-avtalen, og at høringsnotatet ikke tok høyde for Norges forpliktelser etter bilaterale avtaler med Polen og Litauen. Nedenfor drøftes de aktuelle bestemmelsene.

Om Grunnloven § 110

Grunnloven § 110 første punktum (bokmålsversjonen) lyder:

«Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan tjene til livets opphold ved arbeid eller næring.»

Inkludering av «næring» i bestemmelsen skjedde ved grunnlovsreformen i mai 2014, jf. Innst. 187 S (2013–2014) punkt 2.7. Denne tilføyelsen bygger på forslaget i Menneskerettighetsutvalgets rapport Dok. nr. 16 (2011–2012) punkt 38.5.4 og 38.6.

Grunnloven § 110 første punktum gir ikke rettigheter for den enkelte, jf. Innst. 187 S (2013–2014) punkt 2.7 og Dok. nr. 16 (2011–2012) punkt 38.2.1 og 38.5.1. Bestemmelsen pålegger en plikt for statens myndigheter til å legge til rette for at fysiske, voksne og arbeidsføre personer i Norge kan skaffe seg inntekt gjennom arbeidsinnsats i egen virksomhet, jf. Dok. nr. 16 (2011–2012) punkt 38.5.4. Grunnloven § 110 første punktum gir ingen plikt for myndighetene til å tillate én bestemt type næringsvirksomhet.

Det kan etter forholdene være vanskelig for pelsdyroppdrettere å omstille seg til annen næring eller annet arbeid, jf. departementets vurderinger i punkt 7.3.5. Tiltak for å lette denne omstillingen legger forholdene til rette for at personer i Norge kan leve av arbeid eller næring. Departementets forslag til avviklingsperiode, kompensasjonsordning og omstillingsmidler, jf. henholdsvis punkt 6.3.8, 7.3.3 og 7.3.5, er viktige tiltak for å lette omstillingen.

Det kan også etter forholdene være vanskelig for personer som er ansatt i pelsdyrnæringen å omstille seg, jf. kapittel 8. For disse vil avviklingsperioden i en del tilfeller kunne lette omstillingen.

Om Grunnloven §§ 97 og 105

Lovavdelingen vurderte i uttalelse 11. mai 2016 (JDLOV-2016-1473) oppdretternes rettsstilling etter Grunnloven §§ 97 og 105. Begge bestemmelsene kan etter omstendighetene beskytte mot inngrep i økonomiske rettsposisjoner.

Grunnloven § 97 (bokmålsversjonen) lyder:

«Ingen lov må gis tilbakevirkende kraft.»

Lovavdelingen kom til at denne bestemmelsen ikke gir pelsdyroppdretterne vern mot at det innføres forbud mot pelsdyroppdrett, heller ikke med virkning for igangværende virksomhet. Spørsmå-

let om en eventuell overgangsperiode blir etter Lovavdelingens syn et spørsmål om rimelighet, og ikke om hva Grunnloven § 97 krever.

For drøftelsen av Grunnloven § 105 forutsatte Lovavdelingen at et eventuelt forbud mot pelsdyroppdrett innføres på nokså kort varsel, og betydningen av en overgangsperiode sto dermed ikke sentralt i drøftelsen. Grunnloven § 105 (bokmålsversjonen) lyder:

«Fordreer statens tarv at noen må avgi sin rørilige eller urørilige eiendom til offentlig bruk, så bør han eller hun ha full erstatning av statskassen.»

Et forbud mot pelsdyroppdrett innebærer ikke at oppdretterne må «avgi sin ... eiendom», men det er i rettspraksis åpnet for analogisk anvendelse av bestemmelsen der offentlige myndigheter vedtar rådighetsinnskrenkninger over eiendom. Lovavdelingen viste til rettspraksis om dette spørsmålet, og uttalte at på «bakgrunn av den restriktive holdningen i rettspraksis kan vi etter dette ikke se at det er grunnlag for analogisk anvendelse av Grunnloven paragraf 105 i et tilfelle som dette.» Heller ikke det at i alle fall en del av pelsdyroppdretterne utvilsomt vil kunne lide betydelig økonomisk tap som en konsekvens av forbud mot pelsdyroppdrett, ble vurdert som avgjørende. Lovavdelingen pekte blant annet på at hensynet til dyrevelferd, eventuelt til de etiske hensyn som kunne ligge bak et ønske om forbud mot pelsdyroppdrett, er anerkjente samfunnshensyn som lovgiver utvilsomt kan legge vekt på som grunnlag for et forbud. Videre ble det pekt på at «forbudet tar sikte på å ramme nettopp den aktiviteten som pelsdyroppdretterne driver», og at tapet for pelsdyroppdretterne ikke inntreier «som en sidevirkning av at andre økonomiske interesser skal ha forrang, men fordi deres aktivitet anses skadelig eller uheldig. Deres tap blir i utgangspunktet en unngåelig følge av at en anerkjenner lovgivers rett til å forby oppdrettsvirksomheten.»

Lovavdelingen nevnte også at en overgangs- eller avviklingsperiode vil oppfattes som rimelig fra pelsdyroppdretternes ståsted, men argumentet hadde etter deres syn begrenset vekt, «særlig tatt i betraktning av at enhver overgangsperiode vil føre til umiddelbar skade på de interessene lovgiver ønsker å ivareta gjennom vedtakelsen av et forbud.» Lovavdelingen nevnte også at det i praksis er blitt lagt vesentlig vekt på om den private parten måtte være forberedt på at restriksjoner kunne bli innført, og i denne sammenheng at det i lengre tid har vært «usikkerhet rundt vilkårene for pelsdyroppdrett i Norge.»

Lovavdelingen konkluderte med at det ikke er grunnlag for erstatning for økonomisk tap pelsdyroppdretterne måtte lide som følge av forbud, ut fra en analogisk anvendelse av Grunnloven § 105.

I rettspraksis har det blitt lagt vesentlig vekt på om den private parten måtte være forberedt på at restriksjoner kunne bli innført. Noen høringsinstanser argumenterer for at Stortingets anmodningsvedtak 10. januar 2017 om bærekraftig drift av pelsdyrnæringen har vesentlig betydning for vurderingen etter Grunnloven § 105. Det er på det rene at vedtak i Stortinget og de standpunktene nasjonalforsamlingen over tid inntar til et saksområde, kan ha betydning for hvilke forventninger som skapes blant de næringsdrivende. Forventninger bygd på slike grunnlag kan etter omstendighetene også være rettslig beskyttet i større eller mindre grad. Vedtaket som det her er vist til, innebærer imidlertid kun en anmodning til regjeringen, og det er ikke adressert til pelsdyroppdretterne. Det ble ved stortingsbehandlingen av Meld. St. 8 (2016–2017) heller ikke truffet andre vedtak rettet mot oppdretterne. På bakgrunn av dette, og at det over lang tid har vært usikkerhet omkring pelsdyrnæringen, kan departementet ikke se at Stortingets vedtak har særlig betydning for grunnlovsvurderingen. Når et forbud kombineres med departementets forslag om avviklingsperiode og kompensasjonsordning, anser departementet at det uansett er klart at det ikke er grunnlag for erstatning etter en analogisk anvendelse av Grunnloven § 105.

Om EMK tilleggsprotokoll 1 artikkel 1

Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) tilleggsprotokoll 1 artikkel 1 (P1-1) lyder i norsk oversettelse:

«Art 1. Vern om eiendom

Enhver fysisk eller juridisk person har rett til å få nyte sin eiendom i fred. Ingen skal bli fratatt sin eiendom unntatt i det offentliges interesse og på de betingelser som er hjemlet ved lov og ved folkerettens alminnelige prinsipper.

Bestemmelsene ovenfor skal imidlertid ikke på noen måte svekke en stats rett til å håndheve slike lover som den anser nødvendige for å kontrollere at eiendom blir brukt i samsvar med allmennhetens interesse eller for å sikre betaling av skatter eller andre avgifter eller bøter.»

Lovavdelingen vurderte i sin uttalelse av 11. mai 2016 også om EMK P1-1 krever at det ved innfø-

ring av et lovforbud mot pelsdyrhold i Norge ytes erstatning for lidte tap som følge av forbudet, eventuelt om det må gis en overgangsperiode før forbudet inntreffer. Det ble tatt utgangspunkt i at et forbud vil redusere pelsdyroppdretternes muligheter til å utnytte formuesposisjoner som inngår i deres virksomhet.

Lovavdelingen mente at det inngrepet overfor pelsdyroppdretterne som ligger i et forbud mot pelsdyroppdrett, normalt skal vurderes etter den såkalte kontrollregelen som følger av P1-1 andre ledd. Etter kontrollregelen er det et vilkår at inngrepet er «i samsvar med allmennhetens interesse». Lovavdelingen antar at begrunnelser ut fra en etisk vurdering av at formålet med dyreholdet ikke er matproduksjon, men pels, ut fra dyrevelferd eller ut fra at formålet med pelsdyroppdrettet ikke kan forsvare belastningen på dyrene, alle vil være legitime.

Inngrep i eiendomsretten må videre oppfylle et krav til forholdsmessighet, og Lovavdelingen uttaler at det må «skje en avveining mellom den samfunnsinteressen som begrunner inngrepet og situasjonen til dem som rammes av inngrepet – her pelsdyroppdretterne. Det er tale om en helhetsvurdering hvor en lang rekke momenter kan spille inn. Dette gjør det vanskelig å finne sammenlignbare saker fra EMD eller andre domstoler.»

Lovavdelingen antar «at det i utgangspunktet er tale om et vidt handlingsrom for lovgiver». Når det gjelder de mulige begrunnelser for tiltaket, mener Lovavdelingen at dette er samfunnsmessige hensyn som vil veie relativt tungt i en rettslig vurdering av tiltakets proporsjonalitet.

Hensynet til oppdretterne, som kan rammes av økonomiske konsekvenser ved et forbud, gjør det nødvendig å vurdere mellomløsninger mellom et umiddelbart forbud og at oppdrettsvirksomheten kan fortsette som i dag. Det pekes først på en mulig overgangsperiode for igangværende virksomhet, og at denne for å ha noen betydning, må være av ikke ubetydelig lengde. En overgangsperiode griper direkte inn i realiseringen av de formålene som forbudet skulle ivareta, og det foreligger derfor en konflikt mellom de samfunnsmessige hensyn og hensynet til pelsdyroppdretterne. Det pekes også på de mulige betenkeligheter knyttet til dyrevelferd og naturmangfold ved en lang utfasingsperiode. På den annen side mener Lovavdelingen at det ved vurderingen av om en overgangsperiode bør innrømmes, neppe kan være uten betydning at de forholdene som har ført til at næringen er omstridt, har eksistert i lenge tid uten at forbud er innført.

Det andre alternativet er å innføre en eller flere ordninger med økonomisk kompensasjon. Her kommer imidlertid generelle argumenter som taler mot å gi kompensasjon når en virksomhet begrenses eller forbys inn, blant annet at den altoverveiende hovedregelen må være at den som har investert i en type næringsvirksomhet, selv må bære risikoen for at den kan drives lovlig også i fremtiden.

Lovavdelingen peker på at det er godt mulig at pelsdyroppdretterne i mindre grad enn andre næringsdrivende kan finne alternativ anvendelse for formuesposisjonene som er knyttet til virksomheten. I så måte kan de bli rammet hardere enn de fleste andre. Lovavdelingen sier at spørsmålet likevel er «hvem som – ved avveiningen mellom de samfunnsmessige hensyn og hensynet til oppdretterne – må bære risikoen for dette», og at «EMDs praksis viser at det har vesentlig betydning om den private parten har berettigede forventninger ('legitimate expectations') om å kunne fortsette sin virksomhet, eventuelt fortsette den uten vesentlige restriksjoner, i en viss periode fremover i tid. I så fall kan fravær av en overgangsperiode, eventuelt annen form for kompensasjon, føre til krenkelse av EMK P1-1.»

Oppsummert er hovedspørsmålet etter EMK P1-1 om det kreves en overgangsperiode eller annen form for kompensasjon for å ivareta dem som i dag driver pelsdyroppdrett, ved et eventuelt forbud. Vurderingen må skje med utgangspunkt i de generelle retningslinjene Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) har oppstilt, og det er avgjørende om nyordningen innebærer «a fair balance ... between the demands of the general interest of the community and the requirements of the protection of the individual's fundamental rights.» En «fair balance» foreligger ikke hvis den private må bære «an individual and excessive burden».

Lovavdelingens syn var at det i saken forelå «en rekke generelle argumenter til fordel for at Stortinget må kunne vedta et forbud mot pelsdyroppdrett også med virkning for igangværende virksomhet uten tapsbegrensende tiltak.» Det ble vist til at «det i utgangspunktet er tale om inngrep som er omfattet av kontrollregelen i P1-1, at forbudet hviler på formål som generelt må anses å veie relativt tungt, at et forbud er egnet til å ivareta formålet eller formålene som her er aktuelle, og at forbudet er tenkt utformet generelt. Det har videre betydning at en eventuell overgangsperiode vil kunne gå ut over de hensynene lovgiver ønsker å ivareta.»

Lovavdelingen uttalte likevel at disse «momentene som taler for at et forbud kan gis virkning også for igangværende virksomhet», like fullt må «veies

opp mot behovet for å beskytte pelsdyroppdretternes vern om sin eiendom», og at en «overgangsordning (avviklingsperiode), økonomisk kompensasjon eller en kombinasjon av disse virkemidlene synes i tilfelle nærliggende for å dempe de negative virkningene av inngrepet.»

Lovavdelingen kom til at *«[d]ersom en vil være på den sikre siden, og for å unngå krenkelser i et større eller mindre antall enkelttilfeller, ligger det nær å vurdere en overgangsperiode (avviklingsperiode) av ikke uvesentlig lengde, med sikte på at oppdretterne gis rimelig mulighet til å omstille seg. Alternativt kan hensynet til oppdretterne ivaretas gjennom ordninger med økonomisk kompensasjon.»*

Lovavdelingen avsluttet drøftingen slik: *«Vi har på den annen side ikke sikkert grunnlag for å si at det er rettslig nødvendig etter EMK P1-1 å innføre en overgangsperiode av vesentlig lengde, selv i fravær av særlige kompensasjonsordninger, for et betydelig antall oppdrettere. Etter vårt syn er det av betydning at en i et videre arbeid med innføringen av forbud ytterligere konkretiserer hvilke virkninger dette vil få for igangværende virksomheter. Det vil være en fordel om en ser alle former for tiltak som kan avdemppe de uheldige virkningene for oppdretterne i sammenheng.»*

Noen høringsinstanser mener at Stortingets anmodningsvedtak 10. januar 2017 om bærekraftig utvikling av pelsdyrnæringen har betydning for vurderingen av pelsdyroppdretternes vern. På lignende måte som for vurderingen etter Grunnloven § 105, kan d e p a r t e m e n t e t ikke se at Stortingets vedtak har særlig betydning for vurderingen etter EMK P1-1. Sttingsvedtaket i seg selv kan ikke gi grunnlag for slike forventninger at den forholdsmessighetsvurderingen som må skje, faller annerledes ut enn det departementet tidligere har lagt til grunn. Når et forbud kombineres med departementets forslag om avviklingsperiode og kompensasjonsordning, jf. punkt 6.3.8, 7.3.3 og 7.3.5, mener d e p a r t e m e n t e t uansett at inngrepet oppfyller kravet til rimelig balanse.

Om forholdet til EØS-retten

Direktiv 98/58/EF om beskyttelse av dyr som holdes for landbruksformål («produksjonsdyrdirektivet») er innlemmet i EØS-avtalen vedlegg I, kapittel 9, punkt 6. Ifølge direktivets artikkel 1 innfører direktivet visse minstekrav for beskyttelse av dyr som holdes for landbruksformål.

EU-kommisjonen vurderte i 2010 om et forbud mot pelsdyroppdrett bryter EU-reglene da Dan-

marks forbud mot reveoppdrett ble vurdert (CHAP(2009)146).

Kommisjonen fastslo at under produksjonsdyrdirektivet står medlemslandene fritt til å fastsette strengere nasjonale regler som har til formål å beskytte dyr. Det ble videre vist til at EU-domstolen har gjort det klart at hvert medlemsland kan lovregulere forhold av etisk betydning, i overensstemmelse med nasjonalt verdisyn. Kommisjonen viste deretter til Europarådskonvensjonens anbefaling for hold av pelsdyr, og påpekte at selv om kravene oppfylles, innebærer ikke denne at metodene må anses som etisk tilstrekkelige. Dette fremkommer av selve Europarådsanbefalingen, i Appendix C § 14. Kommisjonen fastslo derfor at medlemslandene i EU står fritt til å forby pelsdyroppdrett under henvisning til at produksjonen er uetisk.

Den nederlandske domstolen Gerechthof i Haag har i dom av 10. november 2015 også kommet til at forbudet mot pelsdyroppdrett i Nederland ikke er i strid med EU-retten. Det er uttalt blant annet (avsnitt 7.2):

«Rådsdirektiv 98/58/EF har i henhold til saksfremstillingen som formål å fastsette minimumskrav vedrørende vern av landbruksdyr av hensyn til en godt fungerende markedsordning for dyr og for å sikre en rasjonell utvikling av produksjonen og en enklere regulering av dyremarkedet. Slik det nevnes i artikkel 1 første ledd av dette rådsdirektivet fastsettes det minimumskrav. Medlemsstatene kan anvende strengere krav for å beskytte landbruksdyr (artikkel 10 andre ledd). Selv om mink i seg selv kommer inn under anvendelsesområdet for rådsdirektiv 98/58/EF slik det er definert i artikkel 2, er rådsdirektivet ikke noen forskrift som forplikter medlemsstatene til å tillate minkoppdrett (eller oppdrett av et hvilket som helst annet dyr som kommer inn under definisjonen i artikkel 2). Med bakgrunn i hensikten med dette rådsdirektivet, nemlig en forbedring av dyrevelferden og forebygging av konkurransevridding, ligger dette heller ikke i kortene. Minkvelferden forringes jo ikke av at det innføres forbud mot minkhold. Et slikt forbud fører heller ikke til konkurransevridding. Forbudet fører nemlig ikke til at minkbønder i Nederland kan konkurrere på gunstigere vilkår enn minkbønder ellers i Europa.»

D e p a r t e m e n t e t legger på denne bakgrunn til grunn at et forbud mot pelsdyroppdrett som er begrunnet i en etisk vurdering av formålet med dyreholdet, sammenholdt med de belastninger

dyrene utsettes for, ikke vil være i strid med produksjonsdyrdirektivet. Departementet kan heller ikke se at andre rettsakter innlemmet i EØS-avtalen er til hinder for forbudet.

Det kan reises spørsmål ved om et forbud mot pelsdyroppdrett kan anses som en restriksjon under EØS-avtalens regler om fri bevegelse (for eksempel reglene om fritt varebytte etter EØS-avtalen artikkel 8 eller etableringsrett etter EØS-avtalen artikkel 31). Departementet vil imidlertid peke på at en restriksjon likevel er lovlig hvis den er begrunnet i et tvingende allment hensyn og er forholdsmessig. Departementet mener det er tilfellet her i saken. For ordens skyld vises det til at tilsvarende vurdering og konklusjon er, for så vidt gjelder forbudet i Nederland, lagt til grunn av Gerechthof i Haag i dommen nevnt ovenfor, dommens punkt 7.8 til 7.17.

Om forholdet til bilaterale avtaler med Polen og Litauen

Det er også i høringen hevdet at departementets forslag ikke ivaretar Norges forpliktelser etter bilaterale avtaler med Polen og Litauen om fremme og gjensidig beskyttelse av investeringer. De aktuelle avtalene er av eldre dato og er åpent formulert, samtidig som det er lite praksis knyttet til disse avtalene. Det er en del internasjonal praksis på tolkningen av tilsvarende bestemmelser i andre lands avtaler, men denne er ikke helt ensartet. Det er lagt til grunn at forbudet ikke vil anses som ekspropriasjon etter norsk rett, og departementet deler ikke Norges Pelsdyrslags vurdering om at forbudet vil bli ansett som et tiltak med samme eller tilsvarende virkning som en ekspropriasjon etter disse avtalene. Det må i så fall vurderes konkret i det enkelte tilfellet.

Dersom et forbud mot hold av pelsdyr i konkrete tilfeller skulle bli vurdert til å ha samme eller tilsvarende virkning som ekspropriasjon, må det etter avtalene vurderes om tiltaket er i offentlig interesse og om det gjennomføres etter de internrettslige regler. Det må videre vurderes om det er diskriminerende og skjer mot erstatning for ikke å være i strid med avtalene. Departementet legger til grunn at forbudet vil være i det offentliges interesse, og viser til at begrunnelsen for forbudet bygger på anerkjente samfunns-hensyn som lovgiver utvilsomt kan legge vekt på som grunnlag for et forbud. Forbudet innføres ved lov, og vil ha virkning for alle aktørene i bransjen, uavhengig av nasjonalitet. Departementet kan dermed ikke se at verken forbudet eller praktiseringen av det vil være diskrimine-

rende. Forbudet vil derfor ikke være i strid med avtalene. Som utgangspunkt, legger departementet til grunn at avtalene heller ikke gir grunnlag for krav om kompensasjon ut over det som følger av forslaget i denne proposisjonen.

6.3.3 Faglig grunnlag og begrunnelse for forbud

Høringsinstansene er delt i spørsmålet om det er faglig grunnlag for å innføre et forbud mot hold av pelsdyr i Norge. Det er for det første ulike synspunkter på om det er mulig å gi pelsdyr tilfredsstillende dyrevelferd i de driftssystemene som benyttes i næringen, og om dyrevelferden for pelsdyr kan sies å være tilfredsstillende ivaretatt i dag. Dernest er det ulike synspunkter på om det er riktig å legge vekt på en etisk vurdering av for-målet med dyreholdet i en vurdering av næringen.

Pelsdyrnæringen har over tid vært omstridt fordi det har vært reist spørsmål ved dyrevelferden. I St.meld. nr. 12 (2002–2003) *Om dyrehold og dyrevelferd* pekte departementet på at næringen hadde en rekke utfordringer som måtte løses for at næringen skulle fremstå som allment akseptabel. En grunnleggende problemstilling som ble trukket frem, var at pelsdyr holdes i nettingbur som gir innskrenket bevegelsesfrihet og liten mulighet for å utøve naturlig atferd. Det ble pekt på at det var behov for å utrede andre driftsformer. I tillegg ble det listet flere andre enkelttiltak som var nødvendige for å bedre dyrevelferden. Departementet konkluderte med at man ikke ville avvike næringen, men det ble uttalt at dersom «*det ikke oppnås vesentlige avlsmessige forbedringer i løpet av en tiårsperiode, bør det vurderes å avvike pelsdyrholdet.*»

I Meld. St. 8 (2016–2017) *Pelsdyrnæringen* vurderte departementet at pelsdyrene tilbys et miljø som avviker mye fra det naturlige, og at dette kombinert med en relativt kort domestiserings-historie, gjorde det rimelig å anta at disse dyrene brukte en del ressurser på å mestre sitt miljø, noe som kunne påvirke dyrevelferden negativt. Departementet noterte seg også at både pelsdyrutvalget og Mattilsynet vurderte at det fremdeles var velferdsutfordringer i norsk pelsdyrhold, og at mangel på dokumenterte, alternative driftsmåter uten bruk av nettingbur, hadde vanskeliggjort en vesentlig bedring av dyrevelferden slik dyrevelferdsmeldingen etterlyste. Departementet mente likevel at utviklingen hadde gått i riktig retning med de tiltak som var gjort, og at det var mulig å gjennomføre ytterligere tiltak for å forbedre dyrevelferden.

Flere høringsinstanser peker på at det ikke har skjedd noen forverring av dyrevelferden i pelsdyrnæringen siden Stortinget gikk inn for bærekraftig utvikling ved behandling av stortingsmeldingen i 2017, og at det heller ikke er flere brudd på dyrevelferdsregelverket i norsk pelsdyrhold enn i annet næringsmessig dyrehold. D e p a r t e m e n t e t deler denne vurderingen.

Samtidig peker andre høringsinstanser på at rev og mink har grunnleggende behov som ikke blir ivare tatt i dagens driftssystemer.

Etter d e p a r t e m e n t e t s vurdering er det i hovedsak driftsformen og dyreartene som i *kombinasjon* skiller pelsdyrhold fra annet dyrehold når det gjelder forutsetningene for god dyrevelferd. Dagens driftsform innebærer at rovdyr holdes i nettingbur. Denne driftsformen gir innskrenket bevegelsesfrihet, og redusert mulighet for å uttrykke dyrenes artsspesifikke atferdsrepertoar. Pelsdyrene tilbys dermed et levested som avviker mye fra det naturlige. Det er derfor, som det ble anført i Meld. St. 8 (2016–2017), grunnlag for å anta at pelsdyrene bruker en del ressurser på å mestre sitt miljø, noe som kan påvirke velferden negativt.

I høringsinnspill blir det fremholdt at dersom det skulle være uheldige sider ved pelsdyrnæringen, bør det heller håndteres gjennom regulering av virksomheten og ikke gjennom et forbud begrunnet i næringens formål.

Etter d e p a r t e m e n t e t s vurdering kan mange av de dyrevelferdsutfordringene som er i pelsdyrholdet, avbøtes gjennom innstramminger i regelverket. Dette var det også lagt opp til i Meld. St. 8 (2016–2017).

En betydelig innstramming i regelverket ble drøftet av departementet i forbindelse med utredning av en styrt avvikling i Meld. St. 8 (2016–2017). Departementet anførte da at det *«kan stilles så strenge krav til dyreholdet at det ivaretar alle faglige innvendinger, i alle fall innvendinger som kan forankres i dyrevelferdsloven. Dette innebærer at det kan være mer i tråd med dyrevelferdsloven å ivareta innvendinger til dyrevelferden gjennom strengere regler for hold av pelsdyr, selv om dette medfører at produksjonen blir ulønnsom og derfor blir avvirket.»*

Formålet med dyreholdet kan også inngå i en vurdering etter dyrevelferdsloven. Dyrevelferdslovens «fanebestemmelse» er nedfelt i lovens § 3 og fastsetter at *«[d]yr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.»* I merknaden til denne heter det blant annet at *«[i] vurderingen av om en påkjenning eller belastning er unødig, må det legges vekt*

på disses karakter og omfang, om de er påført av mennesker, hva som er formålet med å utsette dyr for dette og om handlingen er allment akseptert.»

Det er i dag ikke noen alminnelig regulering i dyrevelferdsregelverket av hvilke formål det er tillatt å holde dyr for. I regelverket for bruk av dyr i forsøk setter imidlertid formålet grenser for bruken av dyr.

Høringsuttalelsene og den offentlige debatten om pelsdyrhold illustrerer at det blant organisasjoner og borgere er ulike vurderinger omkring formålet betydning for aksept av pelsdyrhold. For noen er det ikke formålet med dyreholdet som er avgjørende, men om dyrevelferden er tilstrekkelig god. Andre mener formålet med pelsdyrhold tilsier at det her må kreves et høyere nivå av dyrevelferd enn ved andre dyrehold. Et tredje synspunkt er at formålet med pelsdyrhold er uakseptabelt. Flere høringsinstanser har trukket frem at det er vanskelig å se forskjell på formålene pelsproduksjon og kjøttproduksjon ut fra en betraktning om hvor nødvendig produktet er.

Som Foreningen Norske Etologer påpekte i høringen, kan etiske vurderinger gjøres av alle, ut fra egne grunnprinsipper og etiske tankegang rundt husdyrhold, og at her teller ikke fagfolks etikk mer enn den vanlige borgers.

Pelsdyrutvalget uttalte også i NOU 2014: 15 at *«[d]et er en politisk vurdering om kjennetegn ved formålet [for produksjonen] bør ligge til grunn for et lovforbud mot en næring.»*

D e p a r t e m e n t e t legger til grunn at det er en kombinasjon av dyrevelferdsfaglige og etiske forhold som i sum kan begrunne et forbud mot hold av pelsdyr i Norge. Begrunnelsen går ut over de hensyn dyrevelferdsloven er ment å ivareta. D e p a r t e m e n t e t mener derfor at forbudet bør fastsettes i en egen lov.

Det er Stortinget som gjennom lovgivningen definerer hvilke aktiviteter som ut fra overordnede samfunnsmessige hensyn anses skadelige eller uheldige. Det er altså primært et politisk spørsmål hvilke belastninger på dyr som kan aksepteres, og i hvilken grad formålet ved en aktivitet kan legitimere belastninger.

Når regjeringen har kommet til at den vil fore slå en styrt avvikling av pelsdyrnæringen i Norge gjennom et forbud mot hold av pelsdyr, er begrunnelsen for dette at hold av pelsdyr medfører belastninger på dyrene som ikke kan forsvares når formålet med dyreholdet primært eller utelukkende er produksjon av pels, og at dette dyreholdet dermed ikke er samfunnsmessig ønskelig.

6.3.4 Konsekvenser av forbud for global dyrevelferd

Flere høringsinstanser fremholder at et forbud mot pelsdyrhold i Norge vil føre til at produksjonen flyttes til land med lavere standarder for dyrevelferd, og at et eventuelt forbud mot hold av pelsdyr i Norge bør følges av et forbud mot innførsel av pelsprodukter.

Den norske produksjonen har de senere årene utgjort i størrelsesorden én prosent av verdensproduksjonen for minkskinn og to prosent av verdensproduksjonen for reveskinn.

Et forbud mot hold av pelsdyr i Norge kan medføre at den norske produksjonen av mink- og reveskinn «flyttes» til andre land. Effekten på dyrevelferden vil da avhenge av hvilke land som eventuelt øker sin produksjon, og av de faktiske forholdene for dyrene i disse landene. Departementet har ikke detaljert kunnskap om regler og faktisk situasjon for dyrevelferden i alle produksjonsland, og har derfor ikke grunnlag for å vurdere om dyrevelferden for pelsdyr globalt vil endres dersom norsk pelsdyrnæring avvikles. I første omgang vil det blant annet avhenge av om vår begrensede andel av verdensproduksjonen blir videreført av andre land, og i tilfelle hvilke land dette er. Over tid vil effekten på dyrevelferd trolig være mer sammensatt, blant annet fordi et norsk forbud mot pelsdyrhold kan få betydning for opinion og politikktutforming i andre land.

I Meld. St. 8 (2016–2017) *Pelsdyrnæringen* drøftet departementet et mulig forbud mot innførsel av pelsprodukter dersom pelsdyrhold skulle bli forbudt i Norge. Departementet pekte på at det er usikkert om et slikt forbud vil være i tråd med våre forpliktelser etter internasjonale handelsavtaler, og at det kan gi utfordringer for norske eksportinteresser som er avhengige av et åpent, forutsigbart og regelstyrt handelsregime. Det ble videre pekt på at både den saklige avgrensingen av hvilke produkter som rammes av forbudet og håndhevingen av forbudet, vil være krevende. Departementet fastholder denne vurderingen og vil ikke foreslå at det innføres forbud mot innførsel av pelsprodukter til Norge.

6.3.5 Omstillingsmuligheter

Departementet har merket seg de innspillene som har kommet om begrensede muligheter for omstilling til annen landbruksbasert virksomhet for mange pelsdyrprodusenter. Det anføres ulike grunner til dette; både markedssituasjonen for aktuelle alternative produksjoner, arealtilgang

på det enkelte bruket, det faktum at bare om lag halvparten av pelsdyrprodusentene har annen landbruksproduksjon og at en del pelsdyrprodusenter driver sin virksomhet på leid areal. Omstilling er nærmere drøftet i vurderingene omkring omstillingsmidler i punkt 7.3.5.

6.3.6 Utnyttelse av biprodukter mv.

Departementet er enig i at det er god utnyttelse av organisk materiale fra fisk og slakte dyr at dette benyttes til pelsdyrfôr. I Meld. St. 8 (2016–2017) *Pelsdyrnæringen* angir departementet at pelsdyrfôr i stor grad baseres på råstoffer som er biprodukter fra slakterier. Dermed oppnås en gunstig totalutnyttelse av organisk materiale fra fisk og slaktedyr, samtidig som mengden avfall fra slakteriene reduseres.

Departementet er kjent med at det kan være vanskelig å finne lønnsomme alternative anvendelser for dette materialet, og at det også finnes næringsmiddelvirksomheter som sparer kostnader til viderebehandling av slakteavfall gjennom leveranse direkte til pelsdyrgårder som fôr.

I stortingsmeldingen ble eksport av råvarene til bruk i pelsdyrfôr i andre land vurdert som den mest realistiske alternative anvendelsen. I pelsdyrutvalgets utredning (NOU 2014: 15) beskrives flere andre områder der disse råstoffene kan utnyttes, f.eks. eksport til humant konsum, fôr til familiedyr, fôr i fiskeoppdrettsnæringen og produksjon av biogass og biogjødsel. Den raske utviklingen innen bioøkonomien, hvor muligheten for bedre utnyttelse av restråstoffer står sentralt, kan også åpne nye muligheter for verdiskaping. Når det gjelder marine restråstoffer, viser en rapport fra SINTEF Ocean AS at andelen restråstoffer som brukes til pelsdyrfôr er avtakende, mens en økende andel går til biogass-/energiproduksjon og til produksjon av kjeledyrfôr.

6.3.7 Andre ringvirkninger

Beregningene av samfunnsøkonomisk tap ved avvikling av pelsdyrnæringen er svært sensitive for de forutsetningene som ligger til grunn for analysene. Generelt er det slik at dersom det skal være samfunnsøkonomisk lønnsomt å forby pelsdyroppdrett, må de ikke-prissatte virkningene knyttet til de forhold som begrunner forbudet, ha en netto nytte som overstiger prissatte tap. Bortfall av pelsdyrnæringen vil også, alt annet like, føre til reduserte eksportinntekter. Departementet erkjenner at dette vil være konsekvenser av regjeringens ønske om å avvikle næringen.

6.3.8 Andre innspill

Enkelte høringsinstanser har gitt uttrykk for at det bør fastsettes en kortere avviklingsperiode enn frem til 1. februar 2025. Det er også fremholdt at det bør fastsettes et forbud mot utvidelse av eksisterende drift i avviklingsperioden, og at straffnivået for brudd på loven bør harmoniseres med det som gjelder etter dyrevelferdsloven.

De p a r t e m e n t e t er enig med høringsinstanser som anfører at en avviklingsperiode griper inn i realiseringen av det formålet som forbudet skal fremme. På den annen side er en avviklingsperiode av begrenset varighet hensiktsmessig for å begrense belastningen for den enkelte oppdretter. Avviklingsperioden er også et element i den rettslige vurderingen av adgangen til å fastsette et forbud, herunder forholdet til vernet av eiendomsretten etter EMK P1-1. Som det ble anført i høringsnotatet, er det i denne sammenhengen heller ikke uvesentlig at pelsdyroppdrett har eksistert over lengre tid uten at forbud er innført. De p a r t e m e n t e t opprettholder derfor forslaget om en avviklingsperiode frem til 1. februar 2025 for eksisterende produsenter pr. 15. januar 2018.

Pelsdyroppdrettere har gjennom årene tilpasset produksjonsvolum blant annet etter svingninger i markedet for pelsskinn. En del oppdrettere hadde utnyttet potensial for økt produksjon da Jeløya-plattformen ble offentliggjort. De p a r t e m e n t e t mener det kan være hensiktsmessig for oppdrettere som ønsker å nyttiggjøre seg avviklingsperioden, at det legges minst mulig begrensninger på omfanget av produksjonen i denne perioden. Det ville også medføre en administrativ merbelastning å skulle fastsette lovlig produksjonsvolum og føre tilsyn med at dette overholdes i avviklingsperioden.

Når det gjelder hva som er riktig straffnivå for brudd på forbudet mot hold av pelsdyr, mener de p a r t e m e n t e t at inntil ett års fengsel er en tilstrekkelig høy strafferamme. Det er ellers grunn til å påpeke at det i praksis antakelig vil være umulig å videreføre kommersielt pelsdyrhold i Norge etter avviklingsperiodens utløp fordi nødvendig infrastruktur da forventes å forsvinne. Dersom pelsdyr i tillegg holdes i strid med lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd, vil også sanksjonsapparatet etter denne loven komme til anvendelse.

Det er lett å forstå den menneskelige belastningen som følger av et forslag om at den næringen man selv og familie helt eller delvis har gjort til levevei, foreslås avvirket. Mange kan oppleve å miste arbeidet og må omstille til en ny hverdag. For mange vil det oppleves ekstra tungt å miste muligheten til å fortsette med, og videreføre til neste generasjon, det som oppleves som et livsverk. Det har derfor vært viktig for de p a r t e m e n t e t å gjennomføre en rask oppfølging etter høringsrunden, slik at næringens fremtid blir avklart i Stortinget og produsentene får visshet om den økonomiske kompensasjonen som blir gitt.

Norges Jeger- og Fiskerforbund ønsker at det fortsatt skal være mulig å holde et mindre antall pelsdyr til formål som hihundtrening. Til det er å bemerke at lovforslaget her vil sette forbud mot hold av pelsdyr primært eller utelukkende for utnyttelse av pelsen. Andre typer hold må imidlertid vurderes etter annet regelverk som naturmangfoldloven og dyrevelferdsloven.

De p a r t e m e n t e t har merket seg innspillet fra Landbruksdirektoratet om at det kan være behov for å klargjøre hvilke typer dyr som blir omfattet av det foreslåtte lovforbudet. Dette er søkt klargjort i merknaden til § 1 i lovforslaget.

7 Forslag til kompensasjonsordning

7.1 Departementets forslag

Forslaget om en kompensasjonsordning ble i høringsnotatet begrunnet med at avviklingsperioden ikke i seg selv i tilstrekkelig grad avdemper de negative virkninger et forbud mot hold av pelsdyr har for oppdretterne. Det ble vist til at avviklingsperioden som foreslås har en begrenset varighet, og at vedtakelsen av et forbud mot pelsdyroppdrett i seg selv kan føre til at det i praksis verken er mulig eller lønnsomt å utnytte hele avviklingsperioden. Det ble også pekt på at forbudet kan bidra til at det er vanskeligere for pelsdyroppdrettere å finansiere nødvendige tiltak eller utstyr som er nødvendig i driften.

Videre mente departementet at det er ønskelig å lette overgangen til ny virksomhet for dem som berøres direkte av forbudet. Det ble pekt på at for en del oppdrettere kan omstilling være vanskelig, og ordningen bør også kunne ha et element som tar hensyn til dette. Ytterligere et element i begrunnelsen for en kompensasjonsordning var å bidra til å dekke kostnader ved opprydning etter pelsdyrvirksomheten.

Departementet viste til at en hjemmel for å gi regler om økonomisk kompensasjon må ta høyde for flere forhold. For det første er det behov for å kunne stille krav til hvilke opplysninger en søknad skal inneholde for å fastsette kompensasjon, og hvordan disse skal dokumenteres. For det andre må forvaltningen kunne kontrollere virksomheten med hensyn til forhold som gjelder kompensasjonen, og oppdretterne bør i den sammenheng ha opplysnings- og bistandsplikt. For eksempel bør forvaltningen kunne kreve fremlagt relevante opplysninger om bokførte verdier eller annet for å kunne vurdere søknader om kompensasjon, og dernest eventuelle krav om tilbakebetaling. Forskriften bør også kunne presisere når utbetalt kompensasjon skal kunne kreves tilbake, for eksempel der oppdretteren har gitt uriktige opplysninger, og at foreldelsesfristen for et eventuelt tilbakebetalingskrav først begynner å løpe fra tidspunktet det er fattet et vedtak om tilbakebetaling.

Departementet la vekt på at ordningen bør være enkel å administrere og ikke generere unød-

vendige konflikter. Videre må utgiftene ved ordningen være relativt forutsigbare. Departementet pekte på at belastningen ved et forbud regelmessig vil være mindre for oppdrettere med et gammelt pelsdyranlegg enn for oppdrettere som nylig har investert. Kompensasjonsordningen må ta hensyn til dette.

Hovedtrekkene i en kompensasjonsordning som er basert på disse kriteriene, ble beskrevet slik:

«Kompensasjonsordningen skal bare gjelde eksisterende næringsutøvere pr. 15. januar 2018, det vil si på det tidspunkt intensjonen om å avvikle pelsdyrnæringen, slik det er beskrevet i Jeløya-plattformen, ble kjent. Det utelukker at man kan etablere seg som pelsdyroppdretter på et senere tidspunkt for å komme i posisjon til å motta kompensasjon. Departementet vil likevel kunne vurdere nærmere om det vil være riktig å gi kompensasjon til oppdrettere som har hatt et midlertidig opphold i driften som følge av sykdomssanering i farmen eller liknende.

Kompensasjonsordningen skal bare omfatte produsenter som har avviklet pelsdyrholdet etter at et forbud mot hold av pelsdyr er vedtatt. For det første innebærer dette at tilsagn om kompensasjon forutsetter at pelsdyrholdet er avviklet. Kravet om at forbudet må være vedtatt, motvirker at pelsdyroppdrettere legger ned driften ut fra en forventning om å få kompensasjon, men uten at det er klart at forbudet blir vedtatt. En motsatt løsning ville også gi en tilfeldig fordel til oppdrettere som avvikler av andre grunner allerede før et forbud er vedtatt.

Departementet foreslår at det gis individuell kompensasjon basert på en beregnet verdi av ikke-realiserbar kapitalbeholdning brukt i pelsdyrvirksomheten etter følgende prinsipper:

I beregningen inngår drifts- og anleggskapital som er brukt i pelsdyrvirksomheten per 15. januar 2018. Dette omfatter bygninger som benyttes til pelsdyroppdrett, bur og annet inventar, førmaskiner, utstyr til avliving og pelsing og annet løse som er til bruk i pelsdyrvirksomhe-

ten. Annen fast eiendom og løsøre som kan brukes utenfor pelsdyrvirksomhet faller utenfor.

Beregningen tar utgangspunkt i bokført verdi av kapitalbeholdningen ved utgangen av ligningsåret 2017 (fordi intensjonen om avvikling ble lagt frem 14. januar 2018). Etter dette beregnes en fremskrevet verdi på avviklingstidspunktet, der det legges til grunn avskrivning med 7 prosent i året fra 2017 til og med det siste året med pelsdyrproduksjon ved virksomheten.

I tillegg foreslår departementet at det gis en standardisert kompensasjon for kostnader til avvikling og rydding etter driften. Departementet vil vurdere om denne skal utmåles etter antall tisper i produksjonen, eventuelt kombinert med en maksimalbegrensning tilsvarende dokumenterte kostnader. Beregningen bør i så fall gjøres ut fra antall tisper i 2017 eller gjennomsnittlig antall i årene 2014–2017, slik at senere tilpasninger til en slik kompensasjonsordning unngås. Det bør også gis et ulikt beløp for minketisper og revetisper. Departementet foreslår at den totale rammen for en slik standardisert kompensasjon settes til inntil 50 millioner kroner fordelt på oppdretterne.

I tillegg foreslår departementet en omstillingspakke på 50 millioner kroner som øremerkes omstilling til annen landbruksvirksomhet på gården. Det kan være aktuelt at denne pakken forvaltes som investeringstilskudd med formål som kan sammenliknes med de eksisterende midlene til investering og bedriftsutvikling i landbruket (IBU-midler) som kanaliseres via Innovasjon Norge. Departementet vil komme tilbake til dette.»

7.2 Høringsinstansenes syn

En rekke høringsinstanser har hatt merknader til departementets forslag til kompensasjonsordning. De aller fleste av disse mener at den foreslåtte kompensasjonsordningen gir for lav kompensasjon til pelsdyroppdretterne.

7.2.1 Merknader om rettslig regulering av kompensasjonsordningen

Norges Pelsdyrslag understreker at deres prinsipale standpunkt er at de mener det ikke er rettslig adgang til å innføre et forbud mot pelsdyrproduksjon i Norge. Dernest mener de at en eventuell erstatnings-/kompensasjonsordning må inngå som en integrert del av lovforslaget. De mener det er flere grunner til dette. For det første «er det en

så nær sammenheng mellom et forbud mot pelsdyrhold og det økonomiske tapet som eksisterende næringsutøvere påføres, at de to spørsmålene må gis en felles behandling.» For det andre «innebærer den foreslåtte løsningen med etterfølgende fastsettelse av en kompensasjonsordning i forskrifts form en ikke ubetydelig risiko for forsinkelser, med de uheldige konsekvenser dette måtte medføre for dem som rammes av forbudet.» For det tredje «er et forbud et så sterkt inngrep i pelsdyrbøndernes livsgrunnlag at det foreligger en berettiget forventning om at lovgiver selv tar stilling til innholdet i kompensasjonsordningen.» For det fjerde «er det stor risiko for at pelsdyrproduzentene ikke får sitt fulle økonomiske tap dekket dersom kompensasjonsordningen begrenses til fordeling av en 'pakke', uavhengig av den enkelte produsents økonomiske tap, jfr. prinsippene om full erstatning i Grunnloven § 105.»

7.2.2 Merknader om hvem som omfattes av kompensasjonsordningen

Norges Bondelag peker på at regjeringserklæringen legger opp til at kompensasjonsordningen skal omfatte eksisterende næringsutøvere pr. 15. januar 2018, mens departementets høringsforslag ikke er i samsvar med dette, ved at det foreslås at kompensasjonsordningen skal omfatte dem som holder pelsdyr ved lovens ikrafttreden.

Norges Pelsdyrslag mener at en slik avgrensning kan sette en rekke produsenter i en vanskelig situasjon. De mener også det må klargjøres nærmere hva som ligger i begrepet «eksisterende» næringsutøvere fordi etablering av næringsvirksomhet «alltid vil være en prosess, og det kan ikke utelukkes at det vil kunne oppstå tvilsomme grensetilfeller.»

Karlsvarden AS fremholder at en rekke pelsdyrfarmer hadde midlertidig opphold i driften 15. januar 2018, og at de har forblitt stengt «utelukkende som følge av den lammende effekten Jeløya-plattformen har hatt på næringens aktører.» De peker på at pelsdyroppdretterne har klare forventninger om at det må bli slått fast at samtlige eksisterende utøvere pr. 15. januar 2018 blir ansett som berettiget til kompensasjon, og at begrepet «eksisterende næringsutøvere» må omfatte alle oppdrettere som hadde et intakt produksjonsanlegg på denne datoen.

Gjøvik kommune peker på at det bør åpnes for kompensasjon for dem som ikke har dyr når loven vedtas, enten det skyldes sanering etter dyresykdom eller at eier selv har vært eller er syk.

Dyrevernalliansen mener det er viktig med tidlig avvikling og omstilling, både for dyrevelferden

og pelsdyroppdretterne. De mener at også oppdrettere som avviker før Stortinget har behandlet saken, bør få kompensasjon, og de anbefaler at det avsettes budsjettmidler til dette allerede i 2019. Også *NOAH – for dyrs rettigheter* mener at kompensasjonsordningen bør omfatte dem som avviker før loven er vedtatt.

Flere høringsinstanser etterlyser en kompensasjonsordning for førkjøkken og pelsingssentra-ler.

Midt-Norsk Før SA mener at dersom det blir fattet et vedtak om forbud mot pelsdyrhold, må både de som rammes direkte og de som rammes indirekte av forbudet kompenseres. De fremholder at de blir indirekte rammet og at medlemmenes/pelsdyrprodusentenes investeringer blir verdiløse.

Rogaland Pelsdyrførlag SA peker på at deres prosessanlegg er skreddersydd for den typen førproduksjon de driver, og at det er mye som tyder på at det vil være billigere å investere i et helt nytt anlegg dersom de skulle omstille seg til for eksempel alternativ dyremat-produksjon. De peker videre på at anlegget er dimensjonert for store volum, og at selv mindre reduksjoner i volum vil gjøre det vanskelig å produsere pelsdyr-før til konkurransedyktige priser. Det vil derfor bli svært krevende driftsøkonomisk å håndtere en usikker nedtrapping av pelsdyrvirksomheten frem mot 2025. Pelsdyrførlaget forutsetter at de blir kompensert for tap som påløper som følge av nedtrapping av driften og kostnader som følger av avvikling eller omstilling av virksomheten.

Også *Pelsdyrfør Hamar SA* mener førkjøkken bør tas med i erstatningsgrunnlaget dersom næringen blir avvirket, og peker på at det er viktig med en rask avklaring. De sier: «*Skal det være mulighet for omstilling, vil det koste både tid og penger. Det er da nødvendig at signaler kommer fort, da usikkerheten blant ansatte er stor, noe som igjen kan forårsake turbulens og støy, som igjen kan føre til vanskeligheter i oppgaven med å produsere et trygt og helseriktig før.*»

Trøndelag Pelsdyrslag mener den foreslåtte modellen for verdifastsettelse av bygg og utstyr vil føre til en rask avvikling og at dette vil føre til redusert føretterspørsel og høyere førpriser. De mener derfor at førprisene bør subsidieres i avviklingsperioden.

Jæren Pelseri AS som er en ren pelsribedrift, peker på at driftsgrunnlaget for virksomheten bortfaller helt dersom pelsdyrhold forbyes. De mener kompensasjonsordningen bør sikre at verditap på bygg, innredning og driftsutstyr samt

kostnader til avvikling og opprydning kompenseres fullt ut.

Østlandske Pelsdyrslag fremhever også investeringer i utstyr for flåing, tørking og skraping av skinn. Det kreves særskilt kompetanse for å utføre disse oppgavene, og derfor er det noen enkeltprodusenter som har investert for å levere tjenestene også til andre produsenter.

7.2.3 Merknader om utforming av kompensasjonsordningen

Norges Bondelag mener at kompensasjonsordningen må utformes slik at den «*sikrer at aktørene innenfor pelsdyrnæringen erstattes fullt ut for hele det økonomiske tapet som et eventuelt forbud medfører.*» De anfører at dette må omfatte tap av fremtidig næringsinntekt, verdiforringelse av investert realkapital og opprydningskostnader. De peker på at kompensasjonen må utmåles individuelt, og at pelsdyrbøndene må få dekket utgifter til rådgivere for å sikre et korrekt oppgjør. De mener også at «*[o]ppgjøret må sikre at pelsdyroppdretterne får tilstrekkelig kompensasjon til å håndtere sine gjeldsforpliktelser.*» *Norsk Bonde- og Småbrukarlag* mener at «*[h]ver eneste pelsdyrbonde må få gjelden knyttet til pelsdyrvirksomheten sanert dersom forslaget om opphør av næringen blir gjennomført.*» *Norges Bondelag* mener det vil være nødvendig med om lag 2 milliarder kroner til kompensasjonsordningen og viser til anslag fra Oslo Economics og Samfunnsøkonomisk Analyse.

Norges Pelsdyrslag uttaler at de «*vil kreve full og rettferdig erstatning, basert på den enkelte pelsdyroppdretters konkrete tap.*» De mener at pelsdyrbøndene bør kompenseres for kapitaltap, innteksttap, utgifter til riving og rydding og utgifter til omstilling.

Norges Pelsdyrslag mener at bokført verdi ikke er bygget på bedriftsøkonomiske betraktninger og derfor er uegnet som målestokk for økonomisk tap. De mener at bokført verdi ikke kan legges til grunn for kompensasjonen og fremholder at «*[d]en reelle verdien settes i et marked ved salg, og den er knyttet til bruksverdi og fremtidig avkastning på investeringene.*»

Norges Pelsdyrslag mener at alle pelsdyrprodusenter bør likestilles når det gjelder kompensasjon og at det ikke er riktig å redusere kompensasjonen med 7 prosent pr. år. *Norges Pelsdyrslag* mener det er viktig å sikre dem som ønsker å fortsette frem mot 2025 «*rammebetingelser og en fornuftig infrastruktur, slik at muligheten til å drive ut omstillingsperioden blir reell.*»

Norges Pelsdyrslag fremholder videre at «[t]ap av fremtidig inntekt i næringsvirksomhet er en typisk tapspost som følge av et eventuelt forbud, og det er klart at denne tapsposten må inngå som et selvsagt element i den samlede erstatningen som skal tilstås de pelsdyrbøndene som må avvikle sin virksomhet.» Pelsdyrslaget mener en beregning av fremtidig inntektstap også må omfatte effektene et forbud har for pelsdyrbøndenes pensjon.

Også *Fylkesmannen i Trøndelag* og *Fylkesmannen i Rogaland* mener den foreslåtte kompensasjonsordningen bør forbedres. Fylkesmannen i Trøndelag mener at «[t]akst, kostnad ved riving og opprydding, fremtidig inntektstap og omstilling, både for eier og ansatte, må inngå i kompensasjonsordningen.» Fylkesmannen i Rogaland mener at det i for liten grad blir tatt utgangspunkt i det enkelte pelsdyrforetakets situasjon og mener det bør gjennomføres en individuell kartlegging av situasjonen hos den enkelte oppdretter. Fylkesmannen mener blant annet at kompensasjonsordningen må utformes slik at oppdretterne ikke sitter igjen med restgjeld knyttet til pelsdyrforetaket etter avvikling. Det pekes også på at en lengre overgangsperiode kan gi bedre økonomisk utgang for enkelte produsenter.

Adnor Advokat AS har i en høringsuttalelse på vegne av tre pelsdyroppdrettere/-foretak uttalt: «Det fremlagte forslag gir ingen kompensasjon som medfører et individuelt og rettferdig oppgjør for oppdretterne. Det hensyntar ikke de individuelle forskjellene som eksisterer blant oppdrettere med hensyn på vesentlige forskjeller i størrelse på drift, geografisk plassering og endret produksjonsmulighet, saneringsbehov og deponering, størrelse og alder på investeringer, gjenbruk av driftsutstyr, andelskapital i fôrlaget, omstillingsmulighet og evne (bla. utdanning og alder) og behov for etterutdanning.»

Flere andre høringsinstanser er også kritiske til å bruke bokført verdi som grunnlag for beregning av kompensasjonen.

Klepp Rekneskapslag har etter ønske fra pelsdyroppdretterne i Klepp kommune beregnet mulig kompensasjonsbeløp ut fra forslaget i høringsnotatet. De peker på at gjennomsnittlig kompensasjon blir langt lavere enn den gjennomsnittlige gjeldsbelastningen på pelsdyrgårdene og sier at «[s]vært mange av pelsdyrfarmene har låge bokførte verdier samtidig som de har en høy bruksverdi og følgelig en god takstverdi.» De peker på at en av årsakene til dette er at oppgraderinger som følge av nye forskriftskrav som oftest er gjort av pelsdyroppdretteren selv, av andre familiemedlemmer eller ansatte, og i stor grad er bokført som vedlikehold i regnskapene. Det at en del påkost-

ninger er utgiftsført i det enkelte år og derfor ikke vil inngå i anleggets bokførte verdi, fremholdes også av blant andre *Norges Pelsdyrslag*, *Landkreditt* og en rekke kommuner.

Landkreditt og *Klepp Rekneskapslag* peker også på at anledning til å oppskrive statusverdier forsvant fra 1. januar 2014. *Landkreditt* sier at: «De fleste som overtok etter oppskrivningsadgangen forsvant, overtar bokførte, og ofte langt på vei nedskrevne verdier etter kontinuitetsprinsippet, selv om kjøpesum, verdi og gjeld kan være høyere.» *Klepp Rekneskapslag* har etter ønske fra pelsdyroppdretterne beregnet mulig erstatningsbeløp ut fra forslaget i høringsnotatet. De peker på at «[s]pesielt vil de unge som har overtatt en pelsdyrfarm etter oppskrivningsadgangen forsvant 01.01.2014 få en urimelig dårlig erstatning da de som oftest etter valg av kontinuitet (skatteloven 9–7.6) har måtte overta sine foreldres bokførte verdier, selv om kjøpesummen har vært betydelig høyere.»

Norges Pelsdyrslag viser til et eksempel med en pelsdyrprodusent som har festet grunn for etablering av pelsdyranlegg med en festekontrakt som varer i 50 år. Dersom et forbud blir vedtatt, må produsenten avvikle sin virksomhet, men blir sittende igjen med et økonomisk tap dersom ikke tomten kan benyttes på regningssvarende måte til annen virksomhet. Pelsdyrslaget peker på at det ikke er tatt høyde for slikt tap i den foreslåtte kompensasjonsordningen og mener at departementets forslag bør gjøres til gjenstand for ytterligere utredninger.

Pelsdyrprodusentene *Gina* og *Magne Sørby* omtaler blant annet konsekvensene av et forbud mot hold av pelsdyr for gårdsbrukets verdi og uttaler: «Det er også veldig bekymringsfullt at restverdien på gården vil falle markant da evnen til å være et bærekraftig gårdsbruk over tid faller bort.»

SpareBank 1 SR-Bank peker på at det er viktig med en rask avklaring når det gjelder kompensasjon. De anfører blant annet: «Etter Stortingsvedtaket i 2017 gav vi som bank ytterligere tilgang til kapital, og bøndene foretok langsiktige investeringer for å skape en fremtidsrettet næring. Jeløyaerklæringen fra januar 2018 gjorde at vi som bank ikke lenger kan ta økt risiko knyttet til denne produksjonen, og verdi på teknisk utstyr, innredning og bygg til pelsdyrproduksjon ble i hovedsak satt til kr. 0,-. Prisutvikling på pels i verdensmarkedet gjør at situasjonen nå er ekstra krevende. Historisk er pelsdyrbransjen og banker vant med store svingninger i pris på pels, som i praksis har medført at bøndene har fått avdragsfrihet og tilførsel av kapital i tider som vi er inne i nå. Pelsdyrbøndene har på den andre side foretatt ekstra nedbetaling av gjeld når prisene har

vært høye. Etter Jeløyaerklæringen er nå situasjonen så usikker at bondene ikke lenger får tilført nødvendig kapital og henstand som tidligere. Dette fører til at mange pelsdyrbønder nå sitter i en 'gissel' situasjon der de av økonomiske hensyn bør avvike, men likevel må fortsette frem til det er gjort endelig vedtak knyttet til forbud og økonomisk kompensasjon. Vi vil derfor påpeke at det er viktig å få til en rask avklaring og vedtak, for å redusere de økonomiske tap, og skape mulighet for raskest mulig omstilling.»

Ugletveit Sylvrevgard v/Heine Ugletveit omtaler den store belastningen det har vært å arbeide i en næring som har hatt opinionen mot seg og uttrykker ønske om en snarlig avvikling der hver oppdretter får bestemme når han eller hun ønsker å avvike. Det uttales: «Ei næring er død, og den er død allereide uavhengig av kva vedtak Stortinget kjem til å gjera. Det er ikkje meir å byggje på, glæda ved næringa er borte hjå svært mange som gjennom fleire generasjonar har drive som stolte pelsdyrbønder. No er det slutt. Før eit vedtak skal gjerast: vær sikker på at kompensasjonsplanane ikkje driv alle-reide pressa pelsdyrbønder opp i eit umogleg hjørne der dei ikkje ser ein utveg.»

Pelsdyroppdretter Inge Hetland peker på at produksjonskostnadene til fôr ventes å øke betydelig i avviklingsperioden etter hvert som volumet i fôrproduksjonen synker. Han peker på at «[a]vviklingsperioden vil dermed ikke ha noen avdempende effekt på oppdretternes økonomiske tap som følge av et forbud, kun på statens utgifter i forbindelse med utmåling av kompensasjon til den enkelte oppdretter. Det er derfor ønskelig at det i tilfelle lovforbud stimuleres til raskere avvikling, noe departementet på sett og vis synes prinsipielt enig i.»

Norsk Landbrukssamvirke mener at forslaget til økonomisk kompensasjon ikke er tilstrekkelig utredet og konkretisert og uttaler: «Norsk Landbrukssamvirke har ingen kommentar til nivået på den økonomiske kompensasjonen som er antydning i høringsforslaget. Det faglige grunnlaget er for dårlig. Vi oppfordrer Stortinget til å avvise forslaget om et næringsforbud. Sekundært oppfordrer vi Stortinget til å be regjeringen gjennomføre en grundig utredning som grunnlag for økonomisk kompensasjon.»

Dyrevernalliansen mener forslaget om kompensasjon og omstillingsstøtte i sum er generøst og godt egnet til å ivareta de gjenværende pelsdyroppdretterne.

NOAH – for dyrs rettigheter mener det er positivt at kompensasjonsordningen er foreslått innrettet slik at den ikke stimulerer oppdrettere til å utnytte hele avviklingsperioden, men belønner dem som slutter tidligere.

Også Nettverk for dyrs frihet mener det er positivt at den foreslåtte kompensasjonsordningen stimulerer til rask avvikling, men maner til grundig vurdering av hvor stor kompensasjon som skal gis. De anfører blant annet: «Mange oppdrettere får det knapt til å gå rundt, og en styrt avvikling med økonomisk kompensasjon vil være en gavepakke for disse. Det vil imidlertid være svært urimelig, og en uansvarlig bruk av statens ressurser, å komme med vesentlig støtte til oppdrettere som uavhengig av Stortingets vedtak ville ha måttet avvike. Kompensasjonsordningen bør kun dekke forventede tap som faktisk er forårsaket av et forbud. Kompensasjonen som skal utbetales bør nødvendigvis beregnes selvstendig for hver enkelt oppdretter, og det bør da også kunne forventes at enkelte oppdrettere ikke mottar vesentlig økonomisk kompensasjon.»

Regelrådet mener at en utredning av alternative utforminger av kompensasjonsordningen ville ha styrket beslutningsgrunnlaget.

7.2.4 Merknader om kompensasjon for riving og opprydning

Flere høringsinstanser mener at den foreslåtte avsetningen på 50 millioner kroner til opprydningskostnader er for lav.

Norges Bondelag mener at utgifter til opprydning/sanering må dekkes fullt ut av staten, enten ved at brukeren gjør jobben selv og får kompensert etter avtale, eller ved at staten tar ansvar for saneringen. De viser til at et lokallag har beregnet opprydningskostnadene til om lag 1 100 kroner pr. minktispe og om lag 3 500 kroner pr. revetispe. Også Klepp Rekneslagslag viser til at det er mye som tyder på at opprydningskostnadene vil ligge i overkant av 1 000 kroner pr. minktispe. De peker i den forbindelse på at det er viktig å kunne utbetale et vederlag til dem som velger å gjøre mye av arbeidet selv.

Karlsvarden AS uttrykker det slik: «Summen er uforståelig lav, og vil kun dekke en brøkdel av det samlede beløp som riving, rydding, bortkjøring og tilbakeføring av areal vil kreve.»

Bergli pelsdyrfarm ANS og Artan Cenga peker på at de driver pelsdyroppdrett på et kommunalt fellesområde. Ett av vilkårene i leiekontrakten er at arealet skal ryddes for bygninger og andre innretninger ved opphør av driften. De mener at den foreslåtte avsetningen på totalt 50 millioner kroner til opprydningskostnader vil bli alt for liten, ut fra hva de mener vil bli kostnaden på deres anlegg.

Oppdal kommune angir at Norsk takstforum har beregnet rivings- og opprydningskostnadene

for de 15 aktive farmene i kommunen til 32,8 millioner kroner, mens *Klepp kommune* nevner et eksempel der kostnadene til opprydning på et bruk vil beløpe seg til i underkant av 1,3 millioner kroner.

Det blir også pekt på at i noen kommuner, blant annet Oppdal, Agdenes og Meldal, er pelsdyrfarmene plassert på områder som er tilrettelagt av kommunen. Kommunene påregner her at de også vil få utgifter til opprydning av fellesareal, endret infrastruktur og kostnader til utarbeidelse av ny reguleringsplan for området.

Det blir påpekt også fra flere lokallag for politiske partier at beløpet som settes av til avvikling og opprydning, må økes.

Dyrevernalliansen mener imidlertid det er grunn til å tro at avviklingskostnadene blir lavere enn det som er anført i høringsnotatet. De har gjort beregninger som indikerer at kostnadene for innleie av bistand til riving, sortering og bortkjøring av standardskur som benyttes i pelsdyroppdrett, vil beløpe seg til 55 000–110 000 kroner pr. farm, noe som vil utgjøre mindre enn 20 millioner kroner totalt.

Nettverk for dyrs frihet fremholder at de gjennom sine «inspeksjoner» på norske pelsdyrgårder har erfart at mange oppdrettere har et betydelig større antall pelsdyrhus og bur enn de faktisk benytter. De sier at mange av disse bare står til forfall og mener at «[d]ersom departementet ønsker at staten skal kompensere for kostnader til rydding og avvikling av drift, vil det være rimelig at kun de kostnader som er forårsaket av forbudet dekkes.»

7.2.5 Merknader om omstillingsmidler

Norges Bondelag mener at en omstilling til andre næringer enn landbruk kan bli mer aktuelt og relevant enn omstilling til annen landbruksbasert produksjon. De mener derfor det bør være aktuelt å tilby en sluttpakke som kan gi grunnlag for høyere utdanning eller fagutdanning. Bondelaget mener en slik sluttpakke må være minst treårig og kompensere for tapt inntekt og kostnader til hybel i forbindelse med omskolering og utdanning.

Norges Pelsdyrslag mener forslaget om en «omstillingspakke» på 50 millioner kroner er mangelfullt utredet, blant annet mangler en analyse av hva det er realistisk å omstille til. De peker videre på at de mener beløpet er altfor lavt. Også Pelsdyrslaget peker på at det må stilles omstillingsmidler til rådighet for omskolering til aktivitet utenom landbruket. De mener også at for eldre pelsdyrbønder som nærmer seg pensjonsalder, er det vel

så nærliggende å tilby et engangsbeløp eller en årlig kompensasjon frem til oppnådd pensjonsalder. Pelsdyrslaget mener videre at pelsdyrbønder som ikke har annet valg enn å avvikle, bør tilbys en fullstendig utkjøpsavtale for sine kapitalverdier der staten overtar hele eiendommen.

Trøndelag Pelsdyrslag peker på at høy alder og begrenset utdanning gir lave muligheter for omstilling eller annet arbeid. De sier at gjennomsnittsalderen på produsentene er 52 år og at 80 prosent av dem har bare grunnskole og videregående skole. Det etterlyses et eget fagutdanningsløp basert på arbeidsmarkedet i den enkelte kommune.

Fylkesmannen i Vestland, Fylkesmannen i Agder og Fylkesmannen i Møre og Romsdal støtter at det etableres en omstillingspakke som kan forvaltes av Innovasjon Norge. De mener det er viktig at det ikke legges for stramme begrensninger på bruken av midlene, blant annet fordi markedsituasjonen og lokale forhold begrenser muligheten for satsing innen tradisjonell landbruksdrift. Også *Rogaland fylkeskommune* mener øremerkede midler fra Innovasjon Norge til omstillingstiltak er aktuelt.

Regelrådet stiller spørsmål ved noen av forutsetningene som er lagt til grunn for den samfunnsøkonomiske analysen og analysen av tapet for næringen, og sier dette særlig gjelder forutsetningene om alternative sysselsettings- og inntektsmuligheter for dem som i dag er sysselsatt i pelsdyrnæringen.

Dyrenes Rett støtter den foreslåtte kompensasjonsordningen, men peker på at det har pågått en avvikling av pelsdyrnæringen over en årrekke uten at dette har fått dramatiske konsekvenser. De viser til en rapport fra NILF (nå del av NIBIO) der det fremkom at 96 prosent av pelsdyroppdretterne som sluttet i perioden 2004–2012, fortsatt bor på gården, og at de fleste har lønns- eller næringsinntekt. Dyrenes Rett peker videre på at det stadig nedlegges arbeidsplasser og at familier tvinges til å flytte og omstille seg. De sier: «*Dette er det lite fokus på i forhold til at rundt 200 pelsdyroppdrettere med god kompensasjon må legge om produksjonen på gården.*»

7.2.6 Andre innspill

Norges Bondelag peker på at det ikke er noen beskrivelse i høringsnotatet av hvordan utbetalt kompensasjon skal beskattes, men konstaterer at dersom kompensasjonen baseres på bokført verdi av ikke-realiserbare kapitalbeholdninger og kostnader ved avvikling, vil det ikke oppstå noen skatte-

messig gevinst. De mener imidlertid at kompensasjonsnivået må økes, og ber om at skattelovens bestemmelse om betinget skattefritak ved ufrivillig realisasjon av landbrukseiendom gjøres gjeldende for kompensasjon som utbetales ved avvikling av pelsdyrnæringen.

Bondelaget ber også om at det gjøres nødvendige presiseringer i regelverket, slik at eventuelle produsenter som tar bygninger i bruk til formål utenfor merverdiavgiftsloven, ikke må tilbakebetale tidligere fradragført merverdiavgift.

NOAH – for dyrs rettigheter mener det i bestemmelsen som gir hjemmel for å gi forskrift om kompensasjon, bør gis hjemmel for å avkorte hele eller deler av kompensasjonen ved grov overtredelse av regelverket om dyrevelferd.

Dyrevernalliansen har påpekt at en rekke medlemmer i Pelsdyrnæringens Markedsutjevningfond har penger til gode i fondet, og at Norges Pelsdyrslag og Norges Pelsdyrslags Gjensidige Pelsdyrtrygd har verdier som vil kunne komme medlemmene til gode etter avvikling av næringen.

7.3 Departementets vurdering og forslag

En rekke høringsinstanser tar til orde for en vesentlig høyere kompensasjon til pelsdyroppdretterne enn det som fremgikk av departementets forslag. Flere høringsinstanser mener fremtidig inntektstap bør kompenseres. Norges Pelsdyrslag har fått utarbeidet en vurdering fra Samfunnsøkonomisk analyse AS der det er beregnet at full kompensasjon for tapt inntekt frem til pensjonsalder for alle pelsdyroppdretterne vil utgjøre om lag 1,78 milliarder kroner, mens full kompensasjon for tapt inntekt i 10 år etter avvikling vil utgjøre om lag 1,05 milliarder kroner. Departementet vil bemerke at i denne analysen er det lagt til grunn høyere skinnpriser enn det som har vært langsiktig trendpris. Enkelte høringsinstanser mener også at kompensasjonsordningen bør utformes slik at pelsdyroppdretterne får sanert all gjeld de måtte ha knyttet til pelsdyrvirksomheten.

Departementet legger til grunn at det store flertall av pelsdyroppdrettere vil kunne finne annet inntektsgivende arbeid innen rimelig tid, og at samfunnets generelle ordninger vil komme til anvendelse der det er nødvendig. Det legges ikke opp til å kompensere for fremtidig inntektstap. I

tillegg til avviklingsperioden vil imidlertid kompensasjonsordningen og ordningen med omstillingsmidler som foreslås etablert, kunne bidra til å lette overgangen for den enkelte.

Etter departementets vurdering bør kompensasjonsordningen gis en utforming som likebehandler oppdrettere uavhengig av deres personlige økonomiske situasjon. Det vil i en del tilfeller heller ikke være mulig å fastslå konkret hvor mye av den enkelte produsents gjeld som direkte kan henføres til pelsdyrvirksomheten.

7.3.1 Rettslig regulering av kompensasjonsordningen

Det er i høringen gitt uttrykk for at kompensasjonsordningen bør være en integrert del av loven. Departementet er enig i synspunktene som er fremmet om at det er en nær sammenheng mellom det foreslåtte lovforbudet og den kompensasjonsordningen som blir etablert, og at det derfor er hensiktsmessig at lovproposisjonen klargjør innholdet i kompensasjonsordningen og ordningen med omstillingsmidler. Reglene for økonomisk kompensasjon må imidlertid ta høyde for en rekke ulike forhold, blant annet regler for søknad, dokumentasjon, opplysnings- og bistandsplikt, offentlig kontroll, bestemmelser om når kompensasjon kan avkortes eller kreves tilbake og foreldelsesfrist mv. Departementet vurderer det som hensiktsmessig at disse bestemmelsene nedfelles i forskrift, både for å kunne ha fleksibilitet for nødvendige endringer underveis ut fra erfaring med forvaltning av ordningen, og for å kunne innhente synspunkter på disse reglene gjennom en ordinær høringsprosess.

For å bidra til nødvendig forutsigbarhet om hvilken kompensasjon den enkelte kan forvente å få som følge av forbudet mot pelsdyrhold, er innretningen av kompensasjonsordningen relativt detaljert beskrevet i det følgende.

Det er i høringen gitt uttrykk for at det ikke må oppstå noen unødig forsinkelse før kompensasjon kan utbetales til dem som rammes av forbudet. Departementet tar sikte på å sende forskriftsforslag om kompensasjonsordningen på høring kort tid etter at Stortinget eventuelt har vedtatt lovforslaget. Det legges opp til at kompensasjonsordningen skal administreres av Landbruksdirektoratet, og at vedtak i første instans fattes av fylkesmannen.

7.3.2 Hvem som omfattes av kompensasjonsordningen

Flere høringsinstanser tar til orde for at kompensasjonsordningen bør omfatte alle som har avviklet etter at Jeløya-plattformen ble lagt frem, og at retten til kompensasjon ikke bør avgrenses til dem som avvikler etter at et lovvedtak eventuelt er fattet. Noen høringsinstanser mener også at alle pelsdyroppdrettere som hadde et intakt produksjonsanlegg pr. 15. januar 2018, bør omfattes. Videre etterlyser flere høringsinstanser en kompensasjonsordning for førkjøkken og pelserier som mister sitt marked når næringen blir avviklet.

De p a r t e m e n t e t har merket seg at flere høringsinstanser fremholder at finansieringssituasjonen har blitt mer krevende for pelsdyroppdrettere etter at regjeringspartiene i Jeløya-plattformen signaliserte en ambisjon om å gjennomføre en styrt avvikling av pelsdyrnæringen. Det pekes på at bankene er vant med at skinnprisene varierer, og at de vanligvis – i en slik periode vi har sett de siste årene med lave skinnpriser – er villig til å gi avdragsfrihet og ekstra tilførsel av kapital. Den usikkerheten som er skapt gjennom planlagt avvikling av næringen, har gjort at bankenes risikovilje er redusert. Det pekes på at en del produsenter egentlig burde avvikle av økonomiske hensyn, men ikke gjør det av frykt for ikke å få økonomisk kompensasjon.

De p a r t e m e n t e t har derfor kommet til at kompensasjonsordningen bør utvides, slik at den også omfatter pelsdyroppdrettere som var i aktiv drift pr. 15. januar 2018, og som har avviklet etter denne datoen, men før loven er vedtatt, selv om det ikke er sikkert at avviklingen har en direkte sammenheng med at regjeringspartiene varslet at de ville fremme forslag om et forbud mot hold av pelsdyr. Basert på tall fra søknader om produksjonstilskudd var det en reduksjon på tre foretak med mink og tre foretak med rev fra 1. mars til 1. oktober i 2018.

De p a r t e m e n t e t finner det likevel riktig å presisere at det er den foreslåtte loven om forbud mot hold av pelsdyr som vil gi hjemmel til å etablere en kompensasjonsordning, og at det ikke vil bli utbetalt kompensasjon til noen pelsdyroppdrettere med mindre Stortinget vedtar lovforslaget.

Enkelte høringsinstanser har gitt uttrykk for at alle som hadde et intakt produksjonsanlegg for pelsdyr pr. 15. januar 2018, bør omfattes av kompensasjonsordningen. De p a r t e m e n t e t legger til grunn at kompensasjonsordningen bare skal omfatte produsenter som var aktive produ-

senter på denne datoen. I tillegg til dem som faktisk hadde dyr på denne datoen, mener departementet at også produsenter som hadde et midlertidig opphold på denne datoen som følge av deltakelse i et organisert opplegg for sanering av smittsom dyresykdom, på nærmere vilkår bør anses som aktive pelsdyroppdrettere. Det foreslås en hjemmel for å kunne gi nærmere forskrift om dette.

De p a r t e m e n t e t mener videre at kompensasjonsordningen bør begrenses til å omfatte produsenter som blir direkte omfattet av lovens forbud mot hold av pelsdyr, og at den ikke bør omfatte leverandører av varer og tjenester til pelsdyrnæringen, selv om enkelte av disse kun eller hovedsakelig har pelsdyroppdrettere som kunder.

7.3.3 Kompensasjon for ikke-realiserbar kapital

Flere høringsinstanser gir uttrykk for at bokført verdi er en regnskapsteknisk størrelse som ikke reflekterer den reelle verdien av investert realkapital, og også at bortfall av pelsdyrhold kan føre til at markedsverdien på en eiendom hvor det drives forskjellige typer landbruksvirksomhet kan falle betydelig, fordi det ikke lenger vil være mulig å drive bærekraftig næringsvirksomhet der. Det fremholdes på dette grunnlaget at bokført verdi ikke bør benyttes som grunnlag for en kompensasjon for ikke-realiserbar kapital brukt i pelsdyrvirksomheten. Det fremholdes blant annet at markedsverdi ved salg er en bedre målestokk på den reelle verdien. De p a r t e m e n t e t er enig i at markedspris er en god indikator på de reelle verdiene. Det har imidlertid vært svært begrenset omfang av salg av rene pelsdyrgårder i markedet de senere årene.

NIBIO har i en rapport utarbeidet på oppdrag fra departementet (NIBIO rapport 4 (136) 2018) laget en oppdatert foretaksøkonomisk beregning av lønnsomhet og verdi av norske pelsdyrbruk. NIBIO viser til opplysninger de har fått fra Norges Pelsdyralslag om at det gjennomsnittlige etableringsåret for pelsdyrbruk er 1993 for rev og 2004 for mink. Gjennomsnittlig investeringsår for inventar er 2008 for revebruk og 2011 for minkbruk. I rapporten har NIBIO gjort en verdiberegning basert på trendpris for skinn, trendpris for fôr og arbeidskraftkostnader basert på stipulert arbeidskraftforbruk og timepriser fra observasjoner i driftsgranskningene. Eiers arbeidsinnsats er verdsatt lik vederlaget i jordbruket generelt, og ligger derfor lavere enn i sysselsetting utenfor jordbruk. I denne modellberegningen konkluderer NIBIO med at den gjennomsnittlige nåverdien

for et minkforetak med 1200 tisper og antatt 7,5 år gjenværende levetid er om lag 1,055 millioner kroner. For reveproduksjon er den kalkulererte nåverdien av fortsatt drift lik null.

Selv om det kan være svakheter ved en kompensasjon for ikke-realiserbar kapital som baserer seg på bokført verdi, vil pelsdyrbøndene på denne måten få kompensasjon for kostnader som ikke tidligere er utgiftsført. Kompensasjonen vil også regelmessig bli høyere til dem som nylig har investert større beløp enn til dem som har eldre anlegg.

Departementet fastholder derfor at den individuelt fastsatte kompensasjonen til pelsdyrbøndene for ikke-realiserbar kapital som brukes i pelsdyrvirksomheten, skal ta utgangspunkt i bokført verdi ved utgangen av regnskapsåret 2017 og reduseres med 7 prosent pr. år etter dette, noe som er lavere enn maksimal avskrivningssats etter skatteregelverket.

Flere høringsinstanser har imidlertid pekt på at mange pelsdyroppdrettere har gjennomført oppgraderinger og påkostninger de senere årene som er regnskapsført som vedlikehold, og dermed ikke er aktivert i balansen. Dette er kostnader som den enkelte løpende har fått fradragsført i de årlige regnskapene, og kostnader som det vil være svært krevende å identifisere og kartlegge i etterkant. Departementet ser det derfor ikke som praktisk mulig at kompensasjonsordningen kan ta høyde for konkrete individuelle vedlikeholdskostnader.

En annen problemstilling som er trukket frem i høringen, er at i forbindelse med bortfall av arveavgiften fra 1. januar 2014, bortfalt muligheten til å skrive opp aktivaverdier i forbindelse med generasjonsskifte i pelsdyrholdet. Dette har ført til at noen har betalt høyere pris for et pelsdyranlegg enn det som fremkommer som bokførte aktiva i virksomheten.

Departementet har derfor kommet til at det i tillegg til den foreslåtte kompensasjonen for ikke-realiserbare kapitalverdier basert på bokførte verdier, bør gis et standardisert tillegg for delvis å kompensere for forholdene nevnt ovenfor.

Et slikt tillegg vil bli knyttet til antall dyr (avlstisper) i dyreholdet og ta hensyn til at ifølge Håndbok for driftsplanlegging er investeringskostnaden til hus for rev 2–2,7 ganger så høy som for mink.

I forskrift om kompensasjon vil det bli innarbeidet en standardisert sats som kommer i tillegg til kompensasjon for ikke-realiserbar kapital basert på bokførte verdier, på 420 kroner pr. avlstipse av mink og 840 kroner pr. avlstipse av rev.

Kompensasjonen vil bli utmålt på grunnlag av gjennomsnittlig antall avlsdyr slik det fremkommer i godkjent søknad om produksjons- og avlsertilskudd i første og andre søknadsomgang for 2017. For produsenter som eventuelt ikke har søkt produksjons- og avlsertilskudd, vil annen dokumentasjon vurderes.

Det er i høringen fremholdt at enkelte produsenter foretok investeringer i pelsdyrdriften etter at Stortinget hadde behandlet Meld. St. 8 (2016–2017) i januar 2017, men før regjeringspartiene varslet intensjonen om å fremme forslag om et forbud mot hold av pelsdyr i Jeløy-plattformen i januar 2018. Departementet mener det vil være rimelig å gjøre en særskilt vurdering av slike tilfeller, og vil åpne for at det etter en individuell vurdering kan ytes høyere kompensasjon for ikke-realiserbar kapital enn det som fremgår ovenfor.

7.3.4 Kompensasjon for riving og opprydning

En rekke høringsinstanser har uttalt seg om forslaget til kompensasjon for riving og opprydning. De fleste peker på at den foreslåtte avsetningen på 50 millioner kroner til dette er for lav, og at staten bør ta et større ansvar for å dekke kostnadene til riving og opprydning.

Høringsinstansenes innspill om rivingskostnader spriker betydelig. I utredningen Oslo Economics gjorde for Norges Pelsdyrslag er det angitt at kostnader til opprydning i gjennomsnitt vil utgjøre 750 000 kroner pr. pelsdyrbruk. For øvrig varierer anslagene i høringsinnspillene fra i størrelsesorden 100 000 kroner pr. pelsdyrbruk til et gjennomsnitt over 2 millioner kroner pr. pelsdyrvirksomhet i Oppdal. De faktiske kostnadene vil trolig variere betydelig ut fra bygningsmessige, tekniske og lokale forhold. Noen bygg som i dag brukes til pelsdyrproduksjon, vil også kunne ha alternativ anvendelse. I slike tilfeller vil de direkte kostnadene forbundet med avvikling bli mindre.

Selv om det er riktig som det blir anført i høringen, at det allerede står en del nedlagte pelsdyranlegg og deler av pelsdyranlegg som ikke er i bruk rundt om i landet, mener departementet det er riktig at staten bidrar til delvis dekning av kostnader til riving av de pelsdyrhus som var i bruk da regjeringspartiene varslet sin plan om en styrt avvikling. Dermed kan også arealene frigjøres for eventuell annen bruk.

Det vil ikke være noen plikt til å rive og rydde opp etter pelsdyranlegg som var i bruk pr. 15. januar 2018 etter loven her. Øvrige elementer i kompensasjonsordningen er heller ikke avhengig

av at det gjennomføres riving og opprydning. Pelsdyroppdrettere vil derfor kunne få kompensasjon for ikke-realiserbar kapitalbeholdning selv om de opprettholder intakte produksjonsanlegg som det etter loven vil være ulovlig å benytte til hold av pelsdyr.

Departementet viderefører forslaget fra høringen om at det settes av inntil 50 millioner kroner til kompensasjon for riving og opprydning. Kompensasjonen gis for dokumenterte kostnader, men begrenses oppad til et standardisert beløp på om lag 250 kroner pr. avlstispe av mink og om lag 500 kroner pr. avlstispe av rev. På samme måte som for det standardiserte tillegget til kompensasjonen for ikke-realiserbar kapital, legges det opp til at denne utmåles ut fra antall avlstsiper slik det fremkommer i godkjent søknad om produksjons- og avløsertilskudd i første og andre søknadsomgang for 2017. For produsenter som eventuelt ikke har søkt produksjons- og avløsertilskudd, vil annen dokumentasjon vurderes.

Departementet har merket seg innspillet fra Norges Bondelag om at det bør legges til rette for at de pelsdyrbøndene som selv gjør hele eller deler av jobben med å rive og rydde bort, blir kompensert for dette. En slik mulighet til å bli kompensert for arbeidsinnsats etter at pelsdyrdriften er avviklet, vil også i noen grad kunne bidra til å avdempe de negative konsekvensene av forbudet for den enkelte. Departementet vil derfor åpne for at pelsdyrprodusenters egeninnsats kan inngå i dokumenterte kostnader til riving/opprydning. Eiers egeninnsats kan da verdsettes med tilsvarende satser som det som gjelder for erstatning etter pålagte tiltak i plante- og husdyrproduksjonen (ltr. 48 i statens regulativ).

7.3.5 Omstillingsmidler

Departementet har merket seg de innspillene som har kommet om begrensede muligheter for omstilling til annen landbruksbasert virksomhet for mange pelsdyrprodusenter. Det anføres ulike grunner til det; både markedssituasjonen for aktuelle alternative produksjoner, arealtilgang på det enkelte bruket, det faktum at bare om lag halvparten av pelsdyrprodusentene har annen landbruksproduksjon og at en del pelsdyrprodusenter driver sin virksomhet på leid areal.

Departementet har på bakgrunn av høringsinnspillene kommet til at det vil være riktig å utvide mandatet for den omstillingspakken som det legges opp til at skal forvaltes av Innovasjon Norge, slik at denne også kan brukes til

omstilling til virksomhet utenfor landbruket. Det vil også bli lagt opp til en økning av den økonomiske rammen i omstillingspakken fra 50 til 100 millioner kroner.

7.3.6 Hjemmel for avkorting av kompensasjon

Det er i høringen spilt inn at bestemmelsen som gir hjemmel for å gi forskrift om kompensasjon, også bør gi hjemmel for å avkorte hele eller deler av kompensasjonen ved grov overtredelse av regelverket om dyrevelferd. Etter departementets vurdering bør eventuelle brudd på dyrevelferdsregelverket i avviklingsperioden primært håndheves med de sanksjonsmidler som følger av dyrevelferdsloven. Det kan likevel ikke utelukkes at det i alvorlige tilfeller vil kunne stride mot allmenn rettsoppfatning at dyreholderen mottar full kompensasjon fra staten etter avviklingen. Departementet foreslår derfor at det inntas en hjemmel til at forskrifter om kompensasjon også kan gi regler om avkorting av kompensasjon dersom pelsdyrprodusenten er ilagt aktivitetsforbud i medhold av lov om dyrevelferd.

7.3.7 Andre forhold som ble tatt opp i høringen

Med de endringer som foreslås i kompensasjonsordningen på bakgrunn av høringsinnspillene, vil kompensasjonen for ikke-realiserbar kapital kunne overstige de bokførte verdiene av pelsdyrvirksomheten. Pelsdyroppdrettere kan dermed i enkelte tilfeller oppnå en skattepliktig gevinst. Det ble i høringen uttrykt ønske om at det i så fall innføres en ordning med betinget skattefritak for slike gevinster. Regjeringen legger imidlertid ikke opp til å gjennomføre endringer i skatte- og avgiftsregelverket som følge av forslaget om forbud mot hold av pelsdyr.

Dyrevernalliansen har i vedlegg til sin høringsuttalelse vist til verdier i Pelsdyrnæringens Markedsutjevningfond, Norges Pelsdyrslag og Norges Pelsdyrslags Gjensidige Pelsdyrtrygd.

Når det gjelder Pelsdyrnæringens Markedsutjevningfond, viser årsrapporten for 2018 at kreditorene i fondet er pelsdyrfarmer, og at disse har til gode om lag 110 millioner kroner. Dette er verdier som tilhører de enkelte medlemmene i fondsordningen, og departementet mener derfor at dette ikke er relevant for kompensasjonsordningen.

Når det gjelder verdier i Norges Pelsdyrslag, viser årsregnskapet for 2017 en egenkapital på

drøyt 60 millioner kroner som er ført i balansen. Den tilsvarende egenkapitalen for Norges Pelsdyrslags Gjensidige Pelsdyrtrygd er om lag 90 millioner kroner. Pelsdyrtrygdlaget har uttalt at det forutsetter videre drift, og at det er helt irrelevant å trekke dets kapital inn i en diskusjon om behovet for omstillingsmidler til pelsdyrbønder ved en eventuell avvikling av næringen. Norges Pelsdyrslag har uttalt at det er en selveiende forening, hvis kapital benyttes til å fremme foreningens formål i henhold til de til enhver tid gjeldende vedtekter, og at det er helt irrelevant å trekke disse midler inn i en diskusjon om behovet for omstillingsmidler ved en eventuell avvikling av næringen.

Departementet ser ikke bort fra at restmidler i Pelsdyrtrygdlaget og Norges Pelsdyrslag på sikt kan komme pelsdyroppdrettere til gode, for eksempel etter en eventuell oppløsning av disse institusjonene. Det er likevel usikkert om, og i hvert fall når, dette kan skje, hvor store beløp det da vil dreie seg om og hvilke tidligere oppdrettere som eventuelt vil motta slike midler. Opplysningene om disse verdiene er derfor ikke vektlagt ved utforming av kompensasjonsordningen.

7.3.8 Forholdet til regelverket om statsstøtte etter EØS-avtalen artikkel 61

Departementet legger til grunn at den foreslåtte kompensasjonsordningen ikke kommer i konflikt med EØS-avtalen artikkel 61 om statsstøtte. For at det skal foreligge statsstøtte etter artikkel 61, må det foreligge «støtte» som gis til «foretak». Med «foretak» menes en enhet som tilbyr varer og tjenester på et marked. Departementet vil i ordningen stille som vilkår at kompensasjon bare kan søkes av og tildeles virksomheter som har avsluttet sin pelsdyrproduksjon, og ikke lenger driver handel med pels. Dermed legger departementet til grunn at vilkåret om å være «foretak» ikke lenger er oppfylt når støtte søkes eller gis, og at kompensasjonsordningen derfor ikke vil utgjøre statsstøtte etter artikkel 61. Dette innebærer ikke et krav om at den juridiske enheten som drev pelsdyrvirksomheten også er avviklet.

Tilskudd til omstilling til annen landbruksvirksomhet faller utenfor EØS-avtalen og regelverket om statsstøtte. Når det gjelder omstillingsmidler til annen næringsvirksomhet, vil regelverket om statsstøtte kunne gi begrensninger i adgangen til å gi tilskudd. Tilskudd til økonomiske aktiviteter som er innenfor EØS-avtalens artikkel 61, må som

hovedregel begrenses til såkalt bagatellmessig støtte. Det innebærer at foretaket ikke kan få over 200 000 euro over tre år, hvor all støtte under EØS-avtalen regnes med.

7.3.9 Oppsummering av departementets forslag

Med de endringer som er gjort på bakgrunn av høringen, kan departementets forslag oppsummeres slik:

1. *Kompensasjon til oppdrettere som avviker før forbud mot hold av pelsdyr er vedtatt*

Departementet vil innarbeide en bestemmelse i forskrift om kompensasjon som åpner for at også oppdrettere som har avviklet etter 15. januar 2018, men før forbud mot hold av pelsdyr er vedtatt, kan få kompensasjon.

2. *Kompensasjon for ikke-realiserbar kapitalbeholdning*

Beregning av kompensasjon for ikke-realiserbar kapital suppleres med et tillegg basert på antall avlstsiper slik det fremkommer i godkjent søknad om produksjons- og avløsertilskudd i første og andre søknadsomgang for 2017. For produsenter som eventuelt ikke har søkt produksjons- og avløsertilskudd, vil annen dokumentasjon vurderes. Det gis en kompensasjon på 420 kroner pr. avlstsipe av mink og 840 kroner pr. avlstsipe av rev.

Kompensasjon for ikke-realiserbar kapitalbeholdning videreføres ellers som foreslått i høringen. Denne tar utgangspunkt i bokført verdi ved utgangen av ligningsåret 2017 for drifts- og anleggskapital som er brukt i pelsdyrvirksomheten pr. 15. januar 2018. Etter denne dato beregnes en fremskrevet verdi på avviklingstidspunktet, der det legges til grunn avskrivning med 7 prosent i året fra 2017 til og med det siste året med pelsdyrproduksjon ved virksomheten.

Det kan etter individuell vurdering gis kompensasjon utover dette til produsenter som har gjort investeringer etter at Meld. St. 8 (2016–2017) ble behandlet i Stortinget, men før 15. januar 2018.

3. *Kompensasjon for riving/opprydning*

Forslaget om kompensasjon til delvis dekning av kostnader til riving/opprydning etter driften videreføres med inntil 50 millioner kroner totalt, som foreslått i høringen. Kompensasjonen gis for dokumenterte kostnader, men begrenses oppad til et standardisert beløp på

om lag 250 kroner pr. avlstispe av mink og om lag 500 kroner pr. avlstispe av rev. Eiers egeninnsats kan inngå i dokumenterte kostnader, beregnet etter samme satser som det som gjelder ved pålagt sanering etter smittsomme sykdommer i plante- og husdyrproduksjonen (ltr. 48 i statens regulativ).

4. *Omstillingsmidler*

Den foreslåtte ordningen med en egen omstillingspakke for omstilling til annen land-

bruksvirksomhet utvides til også å omfatte omstilling til virksomhet utenfor landbruket.

Totalrammen for omstillingspakken utvides til 100 millioner kroner.

D e p a r t e m e n t e t tar sikte på å sende forslag til forskrift om økonomisk kompensasjon på høring kort tid etter at Stortinget eventuelt har vedtatt lovforslaget.

8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Et forbud mot hold av pelsdyr vil påføre den enkelte oppdretter et økonomisk tap.

NIBIO har på oppdrag fra departementet i 2018 oppdatert den foretaksøkonomiske kalkylen som ble lagt til grunn i Menons rapport fra 2016. Sistnevnte rapport ble omtalt i Meld. St. 8 (2016–2017). NIBIO oppsummerer denne nye kalkylen slik:

«Siden verdsettingen i 2016 viser nyere indiksjoner at prisene for pels har sunket, mens førprisen er økt. Resultatet er at det pr i dag vanskelig kan sies å være lønnsomt å investere i nye anlegg for pelsdyrhold, både for rev og mink.

Resultatet betyr ikke at det ikke kan være lønnsomt å drive videre med dagens anlegg så lenge dette er drivverdige. Men også her vil kalkylen være marginal:

For blårev har driveren kun ca. 558 000 kroner til disposisjon for arbeid og kapital. Det skal bl.a. dekke ca. 1,5 årsverk.

Som i 2016 er situasjonen noe bedre for mink. Basert på 1200 tisper har foretaket over ca. 780 000 kroner til disposisjon for å godtgjøre kapitalen og arbeidskraften. For denne størrelsen er også estimert arbeidskraftsbehov rundt 1,5 årsverk. Det betyr at det blir et negativt beløp igjen til kapital etter godtgjøring av egen og leid arbeidskraft.

Et krav om avvikling vil derfor, ut fra dagens situasjon, ikke frata driverne attraktive investeringsmuligheter.

Fortsatt drift med eksisterende anlegg, vil være lønnsomt for minkprodusenter, men ikke for blårevprodusenter, ut fra denne beregningen og dagens situasjon. Bidraget til kapital for en minkfarm er anslått til 175 000 kroner årlig, uavhengig av investeringstidspunkt. Antar vi at snittet er 7,5 år gjenværende levetid, vil nåverdien av gjenværende levetid være lik 1,055 millioner kroner for en farm med 1200 tisper. Til sammenligning vil halvt nedskrevet anlegg være lik 2,2 millioner kroner basert på gjenanskaffelsesverdi 2017.

For blårevproduksjon vil altså den kalkulerte verdien av fortsatt drift være lik null, mens halvt

nedskrevet anlegg for 400 tisper utgjør om lag 1,9 millioner kroner basert på gjenanskaffelseskost i 2017.

Verdiberegningen er beheftet med stor usikkerhet. Det er grunn til særlig å peke på følgende usikkerhetsmomenter:

- *Prissvingningene på skinn; vi har basert oss først og fremst på trendmessige framskrivninger.*
- *Førprisene svinger også og er her basert på trenden i Totalkylens tall for pelsdyrfør.*
- *Arbeidskraftkostnadene er beregnet ut fra stipulert timeforbruk for leid arbeidskraft og oppjusterte timepriser fra observasjoner i driftsgranskingene. Eiers arbeidsinnsats er verdsatt lik vederlaget i jordbruk generelt og ligger derfor lavere enn i sysselsetting utenfor jordbruk.*

Skalaforhold i pelsdyrproduksjon tilsier at lønnsomheten er bedre ved større bruk og lavere for mindre enheter enn det som er lagt til grunn. Som i annet jordbruk, kan det også være betydelige forskjeller i effektiviteten mellom bruk. F.eks. vil en eier som ikke leier arbeidskraft ved den antatte timeprisen, bedre egen inntjening pr årsverk. Dvs., om avvikling i dagens situasjon ikke medfører tap for gjennomsnittsenheten, vil det normalt være et antall enheter som på grunn av størrelse eller særlig gunstige driftsforhold, oppnår tilfredsstillende lønnsomhet.»

Departementet bemerker ellers at for den enkelte pelsdyroppdretter vil tapet ved et forbud mot hold av pelsdyr reduseres tilsvarende størrelsen på den kompensasjonen vedkommende mottar. Ved at kompensasjonen for ikke-realiserbar kapital foreslås økt sammenlignet med høringsforslaget, vil denne kunne overstige den bokførte verdien av pelsdyrvirksomheten og dermed isolert sett gi en regnskapsmessig gevinst.

Forbudet vil også ha konsekvenser for andre, særlig ansatte i virksomheter i eller tilknyttet pelsdyrnæringen. Avviklingsperioden, alternative jobbmuligheter og samfunnets generelle ordninger vil redusere konsekvensene for disse.

Når det gjelder kostnadene for staten til kompensasjon for ikke-realiserbar kapitalbeholdning basert på bokført verdi, har NIBIO på oppdrag fra departementet benyttet ulike metoder for å beregne verdi på varige driftsmidler i pelsdyrholdet. Kapitalverdiene antas å ligge på rundt 305 millioner kroner ved årsskiftet 2017/2018, men det er en viss usikkerhet knyttet til dette. Dersom en legger til grunn 2019 som siste år med pelsdyrproduksjon for alle pelsdyroppdrettere, tilsier dette en samlet kompensasjon for ikke-realiserbare kapitalbeholdninger på om lag 265 millioner kroner. Dersom avviklingen skulle fordele seg jevnt gjennom avviklingsperioden, blir beløpet om lag 220 millioner kroner.

Det standardiserte tillegget til kompensasjonen for ikke-realiserbar kapitalbeholdning vil totalt beløpe seg til om lag 85 millioner kroner. Det vil etter individuell vurdering kunne bli gitt kompensasjon utover dette til produsenter som har investert i pelsdyrvirksomheten i tidsrommet januar 2017–januar 2018. Dette vil omfatte et fåtall

produsenter og forventes på usikkert grunnlag å kunne beløpe seg til i størrelsesorden 10 millioner kroner.

Kostnader til delvis kompensasjon av kostnader til riving og opprydning vil beløpe seg til inntil 50 millioner kroner.

Det vil bli avsatt 100 millioner kroner til omstillingstiltak til annen virksomhet for pelsdyroppdrettere.

Utbetaling av den samlede kompensasjonen og omstillingsmidlene forventes å fordele seg på årene frem til og med 2025.

Staten vil ha besparelser knyttet til at behovet for tilsyn med pelsdyrvirksomheter faller bort, og bortfall av avløsertilskudd til pelsdyroppdrettere. Den nærmere vurdering av dette avhenger blant annet av om oppdretterne begynner med annen virksomhet som krever tilsyn. På den annen side vil forvaltning av kompensasjonsordningen medføre noe merarbeid for det offentlige. Dette vil bli gjort innenfor Landbruks- og matdepartementets til enhver tid gjeldende budsjetttramme.

9 Merknader til lovbestemmelsene

Til § 1 Forbud mot hold av pelsdyr

Med pels forstås skinn med behåring. Forbudet omfatter hold og oppdrett av de artene som etter forskrift 17. mars 2011 nr. 296 om hold av pelsdyr er tillatt holdt som pelsdyr, nemlig mink, sølvrev, blårev og krysninger av disse reveartene. Det vil også omfatte andre pelsdyrarter som ilder, mårhund og chinchilla så lenge formålet utelukkende eller primært er at dyrene eller deres avkom skal avlives med sikte på salg eller annen utnyttelse av pelsen. Forbudet omfatter ikke hold eller oppdrett av dyr der det er vanlig å klippe eller på annen måte samle ull/hår og senere utnytte skinnen. Det omfatter heller ikke hold eller oppdrett av dyr som kan holdes for melke- og/eller kjøtt- og skinnproduksjon, selv om den enkelte dyreholder kun skulle nyttiggjøre seg pelsen. Hold av dyr som angorakanin, mohair- og kashmirgeit vil derfor ikke omfattes av forbudet.

Dersom hovedformålet med dyreholdet ikke er at dyrene eller deres avkom skal avlives med sikte på salg eller annen utnyttelse av pelsen, rammes det ikke av forbudet. Slikt dyrehold kan likevel være regulert i eller i medhold av andre lover, som for eksempel lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd eller lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold.

Til § 2 Avviklingsperiode

Bestemmelsen fastsetter en avviklingsperiode som innebærer at pelsdyroppdrettere som holdt pelsdyr 15. januar 2018, kan fortsette denne virksomheten frem til 1. februar 2025. Dette vil kunne dempe de negative virkningene forbudet har for oppdretterne, både ved at de får mulighet til å tjene penger på virksomheten i avviklingsperioden, og ved at de får fleksibilitet med hensyn til tidspunktet for avvikling. Det vises også til punkt 6.3.8.

At avviklingsperioden ikke er satt frem til 1. januar, men varer frem til 1. februar 2025, har sammenheng med at avliving og fjerning av pelsen fra skrotten («pelsing») for reveartene nor-

malt pågår på slutten av året og noe ut i januar måned. Avviklingsperiodens varighet innebærer at dette kan skje til vanlig tid også i «pelsingsseongen» 2024/2025.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir departementet anledning til nærmere å avgrense hvem som omfattes av første ledd. Dette vil igjen ha betydning for hvem som er berettiget til kompensasjon. Det kan særlig være aktuelt å regulere i hvilken grad oppdrettere med midlertidig opphold i driften som følge av deltakelse i et organisert opplegg for sanering av smittsom dyresykdom, skal omfattes, jf. punkt 7.3.2.

Til § 3 Forskrifter om kompensasjon og omstillingsmidler

Første ledd fastslår at departementet kan gi forskrift om økonomisk kompensasjon og om tilskudd til omstilling til oppdrettere som omfattes av § 2 første ledd. Det fremgår i punkt 7.3.8 at det vil stilles vilkår om at pelsdyrholdet er avviklet. Innretningen av kompensasjonsordningen skal være i tråd med beskrivelsen i kapittel 7.3. Overordnet er formålet med kompensasjonen å dempe de negative virkningene forbudet har for oppdretterne, og bestemmelsen innebærer ikke noe krav om å gi full erstatning til pelsdyroppdrettere som måtte ha økonomiske tap som følge av forbudet.

Det kan blant annet gis bestemmelser om vilkår for kompensasjon og tilskudd, forvaltning av ordningene, oppdretternes opplysnings- og bistandsplikt i forbindelse med søknader, tilbakebetalingsplikt hvis uriktige opplysninger er gitt, foreldelsesfrist, frister for å søke om kompensasjon eller tilskudd. Opplysnings- og bistandsplikt i forbindelse med søknader innebærer at oppdretterne har plikt til å gi de opplysninger som anses nødvendige for å behandle søknader, samt å bistå ved eventuell befarung. Departementet kan videre gi bestemmelser om avkorting av kompensasjon til oppdrettere som er ilagt aktivitetsforbud etter lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd, jf. punkt 7.3.6.

Andre ledd fastslår at departementet kan gi forskrift om gjennomføring av kontroll hos oppdrettere og om opplysnings- og bistandsplikt for oppdrettere i forbindelse med en slik kontroll. Hensikten med bestemmelsen er å sikre at oppdretterne vil gi opplysninger og bistand i forbindelse med kontroll av at innvilget kompensasjon er korrekt, eller i forbindelse med en eventuell tilbakebetalingssak.

Til § 4 Straff

Første punktum fastsetter at forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse av forbudet mot hold av pelsdyr i § 1 straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler. Dersom pelsdyr holdes i strid med forbudet mot hold av pelsdyr, kan dyreholdet også være i strid med bestemmelser i lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd. Sanksjonsap-

paratet etter sistnevnte lov vil i så fall kunne anvendes. Det vises til omtalen i kapittel 6.3.8.

Andre punktum innebærer at straffebestemmelsen også gjelder ved brudd på forskrift gitt i medhold av § 3 andre ledd når det er fastsatt i forskriften at en slik overtredelse er straffbar.

Til § 5 Ikrafttredelse

Bestemmelsen fastsetter at loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Landbruks- og matdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om forbud mot hold av pelsdyr.

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om forbud mot hold av pelsdyr i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om forbud mot hold av pelsdyr

§ 1 *Forbud mot hold av pelsdyr*

Det er ikke tillatt å holde dyr utelukkende eller primært for at dyrene eller deres avkom skal avlives med sikte på salg eller annen utnyttelse av pelsen.

§ 2 *Avviklingsperiode*

Pelsdyroppdrettere som holdt pelsdyr 15. januar 2018, kan uten hinder av forbudet i § 1 holde pelsdyr frem til 1. februar 2025.

Departementet kan gi forskrift om hvem som omfattes av første ledd.

§ 3 *Forskrift om kompensasjon og omstillingsmidler*

Departementet kan gi forskrift om økonomisk kompensasjon og tilskudd til omstilling til oppdrettere som omfattes av § 2. Dette kan blant annet omfatte:

- a) forvaltningen av kompensasjons- og tilskuddsordninger
- b) opplysnings- og bistandsplikt for oppdrettere i forbindelse med søknader om kompensasjon eller tilskudd

- c) tilbakebetalingsplikt dersom det er gitt feil eller mangelfulle opplysninger, og om foreldelsesfrist for tilbakebetalingskrav
- d) frister for å søke om kompensasjon eller tilskudd
- e) avkorting av kompensasjonen overfor oppdrettere som er ilagt aktivitetsforbud etter lov om dyrevelferd § 33.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av kontroll hos oppdrettere og om opplysnings- og bistandsplikt for oppdrettere i forbindelse med en slik kontroll.

§ 4 *Straff*

Forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse av § 1 straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler. Det samme gjelder ved brudd på forskrift gitt i medhold av § 3 andre ledd når det er fastsatt i forskriften at en slik overtredelse er straffbar.

§ 5 *Ikrafttredelse*

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

